

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Paula Hafner

Samröresbrottet – en rättfärdigad kriminalisering eller ett resultat av irrationell brottskontroll?

JURM02 Examensarbete

Examensarbete på juristprogrammet
30 högskolepoäng

Handledare: Sverker Jönsson

Termin för examen: period 1 VT2021

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	3
FÖRKORTNINGAR	5
1 INLEDNING	6
1.1 Bakgrund	6
1.2 Syfte och frågeställningar	8
1.3 Forskningsläge	8
1.4 Utgångspunkter	12
1.5 Metod	12
1.6 Material	14
1.7 Disposition	15
1.8 Avgränsningar	16
2 SVENSK TERRORISTBROTTSLAGSTIFTNING	17
2.1 Det straffbara området före samröresbrottets införande	17
2.1.1 Terroristbrott	17
2.1.1.1 Objektiva kvalificerade rekvisit	18
2.1.1.2 Subjektiva kvalificerade rekvisit	18
2.1.1.3 Osjälvständiga brottsformer	18
2.1.2 Offentlig uppmaning	19
2.1.3 Rekrytering	20
2.1.4 Utbildning	20
2.1.5 Resa	22
2.1.6 Finansieringsbrott	23
2.1.7 Sammanfattande kommentarer	24
2.2 Samröresbrottet – brottets utformning	24
2.2.1 Samröresbrottets objektiva rekvisit	25
2.2.1.1 Ta befattning med vapen, ammunition, brandfarliga eller explosiva varor eller transportmedel för en terroristorganisation	25
2.2.1.2 Upplåta lokal eller mark till en terroristorganisation	25
2.2.1.3 Lämna annat liknande stöd till en terroristorganisation	26
2.2.2 Samröresbrottets subjektiva rekvisit	27
2.2.3 Osjälvständiga brottsformer	27
2.2.4 Farerekvisitet	28
2.2.5 Ringa brott undantas från det straffbara området	28
3 OSJÄLVSTÄNDIGA BROTTSFORMER	29

3.1	Bakgrund	29
3.2	Allmänt om förberedelse	30
3.3	Förberedelse – hjälpmedelsfallen	31
3.3.1	Objektiva rekvisit	31
3.3.2	Subjektiva rekvisit	32
3.3.3	Farerekvisitet	33
3.4	Förberedelse i förhållande till samröresbrottet	33
3.4.1	Kravet på särskilt stadgande	33
3.4.2	Gärningsformerna	33
3.4.3	Uppsåtet	34
3.4.4	Farerekvisitet	35
4	RÄTTFÄRDIGANDEGRUNDER	36
4.1	Bakgrund	36
4.2	Rättfärdigandegrunder i doktrin	36
4.2.1	Varför rättfärdigande?	36
4.2.2	Allmänna utgångspunkter	37
4.2.3	Rättfärdigande och allmänprevention	39
4.2.4	Rättfärdigande och skyddsintressen	40
4.2.5	Rättfärdigande och subjektiva krav	42
4.2.6	Rättfärdigande och objektiva krav	43
4.3	Rättfärdigandegrunder i lagstiftning	45
4.3.1	Allmänna rättfärdigandegrunder	45
4.3.1.1	Gärningen är straffvärd	45
4.3.1.2	Det finns ett behov av kriminaliseringen	46
4.3.1.3	Utredningens kriminaliseringskrav	47
4.3.2	Rättfärdigandegrunder gällande terroristbrottslighet	48
4.3.2.1	Allmänprevention	48
4.3.2.2	Konsekvent lagstiftning	49
4.3.2.3	Gärningen är straffvärd	49
4.3.2.4	Bevisfrågor	50
4.4	Rättfärdigandegrunder i folkrättsliga och EU-rättsliga instrument	51
4.4.1	Förebygga ett ökat hot	51
4.4.2	Brotten är av allvarlig art	52
4.5	Avslutande kommentarer	52
5	ÄR SAMRÖRESBROTET RÄTTFÄRDIGAT?	54
5.1	Rättfärdigande utifrån skyddsintresse	54
5.2	Rättfärdigande utifrån subjektiva krav på gärningspersonen	57
5.3	Rättfärdigande utifrån objektiva krav på gärningen	60
5.4	Rättfärdigande utifrån allmänprevention	62
6	SLUTSATS	64

KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	67
RÄTTSFALLSFÖRTECKNING	70

Summary

The last couple of decades has seen extensive criminalization of terrorist crimes. Most of the terrorist crimes that have been implemented into Swedish law are a result of international obligations and obligations derived from membership of the European Union. Mostly, these obligations have meant criminalizing conduct that is very remote from the harm it seeks to prevent. Thus, these crimes have an inchoate nature. The last in the line of these crimes is association with a terrorist organization. In contrast to the other inchoate crimes in the field of terrorism, this crime is not a result of an international obligation.

These criminalizations are a part of an international trend to use the criminal law as a preventive tool. Sometimes, this has resulted in such far-reaching criminalization so that fundamental principles for criminalization have been abandoned. This is also the case with the crime of association with a terrorist organization.

These inchoate crimes are mostly justified with forward-looking preventive rationales. In order not to depart from general principles for criminalization, the Swedish lawmaker has attempted to justify these crimes also with regard to their penal value. The lawmaker as well as the legal literature agree that the penal value is the main reason for criminalization, even if it is not the only reason to criminalize. A criminalization should also have a preventive effect in order to be justified. However, prevention may not constitute the only reason for criminalization because then there is no far limit for when criminalization can be justified. Prevention is thus a necessary but not a sufficient reason for criminalization.

The penal value is a product of the legal interest which the criminalization seeks to protect, the *mens rea* of the offender, and the *actus reus* of the conduct. This paper argues that the lawmaker has not succeeded in the task of justifying the crime of association with a terrorist organization with reference to penal value. The crime's prerequisites with regard to *mens rea* and *actus reus* are constructed in such a way so that the criminalized conduct cannot be considered to have a particularly high penal value.

The legal interests that the criminalization of terrorist acts seeks to protect are mainly human life, the safeguarding of the state, and fundamental human rights and liberties. These interests should be protected through criminalization. However, the penal value is also depending on the distance between the criminalized conduct and the protected legal interest. The way the crime of association with a terrorist organization is constructed means that the criminalized conduct is very remote from the protected interest. Therefore, the penal value decreases for this reason as well.

This paper argues that the crime of association with a terrorist organization has mainly been justified by preventive rationales, which according to general principles of criminalization is not a sufficient reason for justifying criminalization. Additionally, the crime's prerequisites with regard to *mens rea* and *actus reus* have implications for the criminal trial. The prosecution's task to prove guilt beyond a reasonable doubt becomes a significantly easier task regarding the crime of association with a terrorist organization. This has serious implications with reference to rule of law principles.

Sammanfattning

De senaste decennierna har sett omfattande kriminalisering av terroristbrottslighet. De flesta av de terroristbrott som har införts i svensk rätt är ett resultat av internationella och EU-rättsliga förpliktelser. Oftast har dessa kriminaliseringsåtaganden inneburit att gärningar på väldigt tidigt förberedande stadium har kriminaliserats. Det senaste i raden av dessa brott, samröresbrottet, kriminaliserar att ha samröre med en terroristorganisation. Till skillnad från övriga förfältsbrott på terrorismens område är detta brott dock inte ett resultat av någon internationell förpliktelse.

Kriminaliseringarna är en del av den internationella trenden att använda straffrätten som preventivt verktyg. Detta har ibland resulterat i så långtgående kriminaliseringar att grundläggande principer för kriminalisering har frångåtts. Så är fallet inte minst beträffande samröresbrottet.

Förfältskriminaliseringarna rättfärdigas främst genom framåtblickande allmänpreventiva överväganden. För att inte frånga allmänna principer för kriminalisering har dock den svenska lagstiftaren försökt att rättfärdiga dessa brott också med hänsyn till deras straffvärde. Såväl lagstiftaren som doktrinen framhåller att straffvärdet är det främsta skälet för kriminalisering även om det inte är det enda skälet. En kriminalisering bör även ha viss allmänpreventiv effekt för att vara rättfärdigad. Allmänprevention får dock inte utgöra det enda skälet för kriminalisering eftersom det då inte finns någon borte gräns för när kriminalisering kan rättfärdigas. Allmänprevention kan sägas vara ett nödvändigt men inte ett tillräckligt skäl för kriminalisering.

Straffvärdet är en produkt av skyddsintresset, gärningspersonens inställning (det subjektiva rekvisitet) och gärningen (det objektiva rekvisitet). Denna uppsats argumenterar för att lagstiftaren inte har lyckats med sin uppgift i att rättfärdiga samröresbrottet utifrån straffvärdmässiga skäl. Samröresbrottets subjektiva och objektiva rekvisit är så lågt ställda att de gärningstyper som omfattas av brottet inte kan anses särskilt straffvärda.

De intressen som ligger bakom kriminaliseringarna av olika gärningar som har anknytning till terroristbrott är främst mänskligt liv, statens bestånd och värden så som mänskliga rättigheter och grundläggande friheter. Dessa är bland de mest skyddsvärda intressena och förtjänar straffrättsligt skydd. Straffvärdet påverkas dock av avståndet mellan den kriminaliserade gärningstypen och det skyddade intresset. Så som samröresbrottet är utformat ligger de gärningstyper som omfattas av brottet på ett så långt avstånd från det skyddade intresset att straffvärdet sjunker även av detta skäl.

Denna uppsats argumenterar för att samröresbrottet främst är rättfärdigat utifrån allmänpreventiva överväganden, vilket som sagt inte är tillräckligt för att kriminalisering ska vara rättfärdigad utifrån allmänna principer för kriminalisering. Kriminaliseringens lågt ställda krav på de subjektiva och

objektiva rekvisiten innebär dessutom att åklagarens uppgift underlättas avsevärt. Brottmålsrättegångens höga beviskrav ”bortom rimligt tvivel” tappar i betydelse vilket är en förlust ur ett rättssäkerhetsperspektiv.

Förkortningar

BrB	Brottsbalken
Ds	Departementsserien
EU	Europeiska unionen
FATF	Financial Action Task Force
FN	Förenta nationerna
HD	Högsta domstolen
Prop.	Proposition
SOU	Statens offentliga utredningar
SÖ	Sveriges internationella överenskommelser

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Efter terrorattackerna i USA den 11 september 2001 uppvisade det internationella samfundet och internationella organisationer så som Europeiska unionen (EU) och Financial Action Task Force (FATF) aldrig tidigare skådad enighet kring fördömandet av internationell terrorism.¹ Förenta nationernas (FN) Säkerhetsråd antog resolution 1373 (2001) den 28 september 2001. I denna uppmanades stater att vidta omfattande åtgärder på nationell nivå för att bekämpa terrorism, inklusive att kriminalisera terrorism, finansiering av terrorism och andra gärningar kopplade till terrorism. Resolutionen innehåller dock ingen definition av terrorism och det internationella samfundet har sedan dess inte lyckats enas om en universell definition. Istället har olika internationella instrument antagits vilka är inriktade på vissa specifika typer av gärningar som är associerade med terrorism, och deras förebyggande.²

Även EU och Europarådet har efter terrorattackerna 2001 antagit ett antal rambeslut, direktiv och konventioner som är ägnade att motverka terrorism och att förbättra samarbetet mellan stater för att uppnå detta mål.³

Sverige har anslutit sig till de flesta av dessa internationella konventioner och har implementerat EU:s rambeslut och direktiv i nationell rätt. Gemensamt för flera av dessa instrument, och särskilt de som antagits de senaste åren, är att de innehåller kriminaliseringskrav som innebär att straffansvaret inträder på ett relativt tidigt stadium i förhållande till fullbordat terroristbrott.

Helen Duffy observerar denna internationella trend och talar om ett paradigmskifte mot att använda straffrätt som ett förebyggande verktyg, framför allt när det gäller åtal av förberedande eller möjliggörande gärningar. I vissa fall har detta lett till spänningar med grundläggande straffrättsliga principer, så som individuellt straffansvar vilket innebär att individen enbart ska straffas för sin egen brottsliga gärning och brottsliga uppsåt. Många stater har nu straffrättsliga lagar som gör det möjligt att i förebyggande syfte åtala för brott. Den potentiella skadan kan ligga långt ifrån den brottsliga gärningen i både tid och rum. Skadliga gärningar behöver inte ens ha nått upp till

---

¹ Duffy (2015) s. 33; prop. 2001/02:149 s. 25.

² Duffy (2015) s. 33 ff.; t.ex. Internationell konvention mot tagande av gisslan, New York 17 december 1979, SÖ 1980:26; Internationell konvention för bekämpande av nukleär terrorism, 7 juli 2005, SÖ 2014:10; Internationell konvention om bekämpande av finansiering av terrorism, New York 9 december 1999, SÖ 2002:44.

³ T.ex. Europarådets konvention om förebyggande av terrorism, Warszawa 16 maj 2005 SÖ 2010:35; Additional Protocol to the Council of Europe Convention on the Prevention of Terrorism, Riga 22 oktober 2015, CETS 217; Rådets rambeslut av den 13 juni 2002 om bekämpande av terrorism (2002/475/RIF) och Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2017/541 av den 15 mars 2017 om bekämpande av terrorism, om ersättande av rådets rambeslut 2002/475/RIF och om ändring av rådets beslut 2005/671/RIF.

försöksstadiet för att common law-konceptet ”conspiracy” eller det kontinentalrättsliga konceptet ”association de malfaiteurs” ska vara för handen.⁴ Dessa osjälvständiga brottsformer motsvarar ungefär stämpling i svensk rätt.⁵

Sådana stämplingslagar har använts vitt och brett de senaste åren, särskilt i USA, för att åtala i det tidigaste planeringsstadiet av vad som hade kunnat utvecklas till terroristaktivitet. Detta ger upphov till osäkerheter kring rättssäkerheten eftersom det är oklart hur omfattande ett brott är. I vissa stater finns det nu bestämmelser som kriminaliserar stämpling att begå förberedande, stödjande gärningar. I många fall har traditionella stämplingslagar krävt åtminstone ett förberedande steg mot genomförandet av ett brott, och därmed har principen om att åtal måste bygga på individens *gärning* skyddats. I de fall när individen inte rent faktiskt har gjort något än så utgör denna utveckling ett kontroversiellt steg från att kriminalisera gärningar till att kriminalisera avsikter och tankar.⁶

De flesta av de terroristbrottslagar som Sverige har antagit sedan 2001 har sin grund i internationella förpliktelser.⁷ Det kriminaliserade området kring terroristbrottslighet har som resultat utvidgats allt mer och även i Sverige är nu förberedande gärningar på ett tidigt planeringsstadium i förhållande till fullbordat terroristbrott kriminaliserat.⁸ Det senaste brottet som tagits upp på listan av terroristbrott på förberedelsestadiet är det s.k. samröresbrottet, vilket kriminaliserar samöre med en terroristorganisation.⁹ Till skillnad från de flesta andra terroristbrott har detta dock inte tillkommit på grund av någon internationell förpliktelse. Det synes snarare ha tillkommit för att fylla ut vad som uppfattats som en lucka i terrorismlagstiftningen.¹⁰

Kriminalisering av osjälvständiga brottsformer så som försök och förberedelse är i svensk rätt tänkt att förbehållas brott av visst allvar. Generellt sett gäller att utrymmet att kriminalisera gärningar på ett tidigt stadium i brottskedjan minskar ju större avstånd från fullbordat brott gärningen befinner sig.¹¹ Ett par problem som har lyfts gällande kriminalisering på ett tidigt förberedande stadium är att mindre straffvärda gärningar kriminaliseras och att kriminaliseringar införs som i princip uteslutande bygger på gärningspersonens överskjutande uppsåt.¹² Vid en utvidgning av förfältet, dvs. det straffbara området runt ett fullbordat skadebrott, krävs därför

---

⁴ Duffy (2015) s. 199 f.

⁵ Domstolsverket: ”Svensk/engelsk ordlista Swedish/English Glossary, <https://www.domstol.se/globalassets/filer/gemensamt-innehall/for-professionella-aktorer/svensk-engelsk_ordlista_2019.pdf>, besökt 2021-05-24.

⁶ Duffy (2015) s. 200 f.

⁷ Se avsnitt 2.1.

⁸ Se t.ex. rekryteringslagen 2 b §-5 b § och finansieringslagen 3 §-4 §.

⁹ SFS 2020:14; SFS 2020:15.

¹⁰ Prop. 2019/20:36 s. 17; Ds 2017:62 s. 37; Utkast till lagrådsremiss: Ett särskilt straffansvar för samöre med en terroristorganisation s. 15.

¹¹ SOU 2014:63 s. 86 f.

¹² Ibid. s. 89; Asp (2005) s. 61 ff.

särskilda överväganden.¹³ Det synes som att vissa av dessa principer för kriminalisering i vissa fall frångås gällande terroristbrottslighet, vilket ibland har sin grund i Sveriges internationella förpliktelser. Det är inte ovanligt att dessa förpliktelser med svenska mått mätt kräver långtgående kriminaliseringar. Beträffande samröresbrottet är detta som sagt dock inte grundat i någon internationell förpliktelse.

Avseende de flesta andra terroristbrott som Sverige har infört sedan den 11 september 2001 har den svenska lagstiftaren inte haft något annat val än att böja sig för högre makter och hoppa på trenden att använda straffrätten som preventivt verktyg vid bekämpandet av terrorism. Men vilken roll spelar samröresbrottet i detta lagstiftningsarbete och hur har den svenska lagstiftaren rättfärdigat införandet av detta brott?

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med denna uppsats är att utreda om kriminaliseringen av samröre med terroristorganisation uppfyller principer för kriminalisering och i viss mån om den uppfyller grundläggande krav på rättssäkerhet. Gällande kriminalisering av förfäلتsgärningar krävs särskilda överväganden. Dessa överväganden har analyserats i doktrin och vissa av dem har anammats av lagstiftaren. Uppsatsen avser utröna om lagstiftaren är konsekvent i sitt rättfärdigande av kriminalisering av förfäلتsgärningar även på terrorismens område eller om detta område är föremål för avvikande överväganden. En följdfråga blir här, i det fallet att terroristbrottslighet är föremål för avvikande överväganden, om sådana överväganden är rättfärdigade.

För att uppnå detta syfte ska följande frågeställningar avhandlas:

- Vilka gärningstyper träffas av kriminaliseringen samröre med en terroristorganisation som inte omfattas av redan befintlig lagstiftning?
- Uppfyller kriminaliseringen av dessa gärningstyper grundläggande principer för kriminalisering?
- Uppfyller kriminaliseringen av dessa gärningstyper grundläggande krav på rättssäkerhet?
- Vilken funktion fyller samröresbrottet i förhållande till andra terroristbrott av förfäلتskaraktär?
- Hur rättfärdigas långtgående förfäلتskriminalisering av brott i allmänhet och terroristbrott i synnerhet?

1.3 Forskningsläge

När det kalla kriget tog slut i slutet av 1980-talet förändrades de globala hoten dramatiskt. Vad som skedde efteråt har av Janne Flyghed beskrivits som ett säkerhetspolitiskt paradigmskifte, där de militära hoten har ersatts av ett

---

¹³ SOU 2014:63 s. 88 ff.

betydligt diffusare brottslighetshot. Uppfattningen är att hoten nu kan komma från en uppsjö av olika källor som inte längre består i hot utifrån utan likväl kan komma inifrån. Säkerhet endast i militärt perspektiv har av statsmakten förkunnats vara ett förlegat synsätt^{14,15} Därför har säkerhetsbegreppet utvidgats till att även omfatta ”risker och hot, vid sidan av ett militärt angrepp, internationella kriser och konflikter i andra länder som kan påverka Sverige”^{16,17}

I detta nya säkerhetspolitiska paradig finns en tendens mot allt vagare beskrivningar av vad som ska bekämpas. Konsekvensen blir att hoten är såväl fler som av lindrigare art. Nu handlar det om övergripande kategorier som inbegriper olika typer av brott, t.ex. ”organiserad brottslighet”, ”gränsöverskridande brottslighet” och ”terrorism”. Dessa begrepp är ytterst vaga och lagstiftare, såväl nationellt som internationellt har i decennier försökt enas om vad som ska avses med dem men utan större framgång. Trots detta har begreppen använts allt flitigare sen 90-talets början och i synnerhet efter 11 september. Detta paradigmskifte har medfört en uppsjö av nya brott och brottstyper som samtliga är svåra att empiriskt belägga.¹⁸

För att kunna möta de påfrestningar som t.ex. terrorism och internationell organiserad brottslighet kan orsaka krävs enligt statsmakten särskilt god beredskap. I kampen mot terrorismen verkar sådan beredskap ha tagit formen av en sällan skådad expansion av inte bara kontroll och övervakning utan även direkta ingripanden. Detta är ett resultat av att det nationella och internationella arbetet mot terrorism efter 11 september har högprioriterats och intensifierats. Hotbilden som tecknats är att fienden finns överallt och att hoten kan komma från vilket håll som helst.¹⁹ Enligt Flyghed finns det dock anledning att ifrågasätta sanningen i denna hotbild. Det synes finnas få empiriska belägg för att den tecknade hotbilden överensstämmer med verkligheten.²⁰ Icke desto mindre tycks mycket av oron och rädslan idag till stor del vara en konstruktion baserad på vaga hotbildsanalyser.²¹

Per Ole Träskman är också skeptisk till den hotbild som tecknats kring brottsligheten och särskilt den som tecknats kring just terrorism. En falsk hotbild kan nämligen bidra till irrationell brottskontroll. Han framför dock att brottsligheten också *kan* utgöra ett verkligt hot, men om så är fallet kan bara avgöras genom att ha tillräcklig information och genom att tillräckligt sakkunnigt granska och analysera verkligheten. Den verkliga brottsituationen kan mycket väl vara en annan än den hotbild av kriminaliteten som av många uppfattas som verklig.²²

---

¹⁴ Prop. 1996/96:12 s. 8.

¹⁵ Flyghed (2003) s. 73 ff.

¹⁶ Ds 1998:32 s. 13.

¹⁷ Flyghed (2003) s. 75.

¹⁸ Ibid. s. 77 f.

¹⁹ Ibid. s. 83 ff.

²⁰ Ibid. s. 86 ff.

²¹ Ibid. s. 94.

²² Träskman (2007) s. 102 f.

Träskman anför vidare att terrorism visserligen inte är en ny form av brottslighet men den s.k. ”nya terrorismen” som började ta form runt år 2000 anföras som annorlunda och farligare än all tidigare terrorism. Nutida terrorism framhålls vara särskilt farlig på grund av att de väpnade attackerna har blivit alltmer förödande och dödliga. Detta anses bero på att terroristerna själva har blivit mer utspekulerade och hänsynslösa men också på möjligheterna att använda modern teknik och möjligheterna att få tillgång till information om den tekniska utvecklingen och hur den kan användas i brottsligt syfte. Träskman framför att redan antalet terrordåd under de senaste decennierna och det ofta stora antalet offer per dåd ger anledning till att känna oro för terrorismen. Samtidigt är dock det totala antalet offer för terror betydligt lägre än antalet offer för sådana våldsbrott som inte kan betecknas som terrorbrott. Antalet offer för mord och dråp är mångfaldigt större än antalet offer för terror.²³

Antalet lagförda för terroristbrott i Sverige sedan år 2001 är dessutom lågt. Mellan år 2001 och år 2019 har sju domar fallit avseende terroristbrott och en dom avseende offentlig uppmaning.²⁴ Statistiken avseende antalet dödsoffer från terrorattacker i världen varierar något men i snitt har ungefär 20 000-21 000 dödatats varje år mellan 2006 och 2019.²⁵ I jämförelse med detta mördades (uppsåtligt dödande)²⁶ cirka 464 000 personer världen över bara år 2017. I denna siffra ingår de som fallit offer för terrorattacker.²⁷

Terrorismen har dock vissa karaktäristika som gör att den framstår som ett allvarligt hot. Terrorismen och bekämpningen av terrorismen medför att antalet indirekta brottsoffer och antalet sekundära brottsoffer är stort. Eftersom offren för terrordåden ofta har en annan nationalitet och ett annat etniskt ursprung än gärningspersonerna är bilden av terrorism dessutom ofta den att fråga är om ett hot från ”dem” mot ”oss”.²⁸ Detta är en betydelsefull konsekvens av de konstruerade hotbilderna. Hoten kommer från ”de andra” och det är alltid ”de andra” som tillskrivs hotfulla egenskaper eller onda intentioner. De andra blir de främmande och det främmande och okända uppfattas ofta som hotfullt. Därför utsätts också de andra i större utsträckning för diskriminering och marginalisering samt, i förlängningen, exkludering. Repressiva åtgärder är lättare att rikta mot dessa grupper.²⁹ Dessa repressiva åtgärder tar sig bl.a. uttryck i en terrorkontroll som bl.a. innebär att enskilda

---

²³ Ibid. s. 104.

²⁴ BRÅ: kriminalstatistik, personer lagförda för brott, lagföringsbeslut efter huvudbrott och huvudpåföljd, <<https://www.bra.se/statistik/kriminalstatistik/personer-lagforda-for-brott.html>>, besökt 2021-05-21.

²⁵ ”Number of fatalities due to terrorist attacks worldwide between 2006 and 2019”, <<https://www.statista.com/statistics/202871/number-of-fatalities-by-terrorist-attacks-worldwide/>>, besökt 2021-05-24.; Ritchie, Hannah m.fl.: ”Terrorism”, november 2019, <<https://ourworldindata.org/terrorism#how-many-people-are-killed-by-terrorists-worldwide>>, besökt 2021-05-24.

²⁶ ”Homicide”.

²⁷ United Nations Office on Drugs and Crime: ”Global Study on Homicide – Executive Summary”, UNDOC Research, <https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/gsh/Booklet1.pdf>, besökt 2021-05-25.

²⁸ Träskman (2007) s. 104.

²⁹ Flyghed (2003) s. 94.

människor inom sådana grupper som i offentligheten utpekats som potentiella terrorister löper risk för att bli orättfärdiga offer för sådan kontroll.³⁰

Petter Asp har framfört liknande synpunkter med hänvisning till kriminaliseringar av förfäلتsgärningar.³¹ Förfäلتsgärningar, eller förfäلتsdelikt, innebär i korthet kriminalisering av en gärning på ett så tidigt stadium att någon skada inte hunnit ske. Istället kriminaliseras exempelvis gärningar som skapar fara för skada eller innebär en risk för skada. Exempel på förfäلتsgärningar är försök och förberedelse till brott.³² Asp menar att det torde kunna hävdas att det bakom argumentationen för långtgående kriminaliseringar av förfäلتsgärningar inte sällan ligger någon form av glidning från skadlighet eller potentiell skadlighet (kopplad till gärningen) till farlighet eller potentiell farlighet (kopplad till gärningspersonen). Vidare framför han att i den straffrättsliga kontrollen av terrorism finns det en antydning till en förskjutning från en straffprocess som är inriktad på att bedöma utförda gärningar (eventuellt med beaktande av överskjutande uppsåt) till en straffprocess som är inriktad på att stoppa en gärningsperson som är farlig på ett eller annat sätt.³³ Detta ligger i linje med vad Flyghed har framfört gällande det vidgade säkerhetsbegreppet och uppfattningen att hoten och fienden finns överallt. Med detta har följt ett skifte mot proaktiva, preventiva åtgärder, dvs. åtgärder redan innan brott eller ordningsstörningar har inträffat.³⁴

Även Iain Cameron och Anna Jonsson Cornell kommenterar problematiken kring långtgående förfäلتskriminalisering av terrorbrottslighet. En grundläggande princip i en rättsstat är att man inte kriminaliserar tankar, utan handlingar. Att kriminalisera förfäلتsgärningar, i synnerhet sådana som ligger på ett väldigt tidigt förberedande stadium och som i sig inte framstår som farliga, riskerar att utgöra avsteg från denna princip. De menar att förfäلتskriminaliseringar i allmänhet innebär klara risker för att principen frångås och därför bör sådan kriminalisering användas restriktivt.³⁵

Som nämnts i inledningen har Helen Duffy observerat en internationell trend mot alltmer långtgående förfäلتskriminalisering i syfte att förebygga brott. Straffrätten har i större utsträckning börjat användas som ett preventivt verktyg. Att använda straffrätten som preventivt verktyg är en internationell trend som inte minst gäller i förhållande till terroristbrottslighet. I vissa fall inträder straffansvaret så tidigt att den misstänkte ännu inte hunnit utföra någon förberedande handling än. Det är i dessa fall Helen Duffy befarar att ett kontroversiellt steg mot att kriminalisera tankar snarare än handlingar har tagits.³⁶ I vissa stater, bl.a. i USA, Kanada, Storbritannien och Danmark, har en annan oroväckande trend observerats beträffande terrorism. Här straffbeläggs även sådant välmenat stöd som t.ex. ges till de delar av en

---

³⁰ Träskman (2007) s. 104.

³¹ Asp (2005) s. 29.

³² Ibid. s. 14 f.

³³ Ibid. s. 30.

³⁴ Flyghed (2003) s. 81-86 och s. 93-95.

³⁵ Cameron och Jonsson Cornell (2017) s. 729.

³⁶ Duffy (2015) s. 199 f.

organisation som inte utför terrorgärningar, och som till och med är avsett att förebygga terrorism. I dessa fall är uppsåtskravet i princip eliminerat.³⁷

På ett mer generellt plan har straffrätten på senare år blivit mer offensiv, något som många inom rättsvetenskapen har varnat för.³⁸ En mer offensiv straffrätt innebär att straffrätten alltmer används som medel för att lösa sociala eller samhällseliga problem. Jareborg med flera framför att det inte finns något empiriskt stöd för att straffrätten duger till detta.³⁹ Det synes snarare som att ökad kriminalisering närmast används för att vinna politiska poäng. Denna trend är internationell.⁴⁰ Vad den innebär i praktiken är att i den kriminalpolitiska kompromissen mellan rättssäkerhet och effektivitet har effektivitet fått prioritet.⁴¹

1.4 Utgångspunkter

Denna framställning utgår ifrån att straffrätten bör vara begränsad och att försiktighet är påkallad vid nykriminalisering. Vid förfältskriminalisering gör sig dessutom särskilda överväganden gällande och sådan kriminalisering bör i allmänhet användas restriktivt.

Allt större användning av förfältskriminalisering på ett tidigt stadium i gärningskedjan för att förebygga brott riskerar att överge en straffrätt med fokus på rättssäkerhet för att istället gå mot en straffrätt med fokus på effektivitet. En sådan övergång från en defensiv straffrätt till en mer offensiv straffrätt är inte önskvärd.

1.5 Metod

Eftersom uppsatsen till stor del syftar till att utreda innehållet i gällande rätt beträffande terroristbrott i allmänhet och samröresbrottet i synnerhet används i denna del den rättsdogmatiska metoden. Konkret handlar denna metod om att söka svar i de allmänt accepterade rättskällorna och med hjälp av olika tolkningsregler tolka dessa rättskällor för att fastställa gällande rätt.⁴²

Aleksander Peczenik uppställer en rättskällehära enligt vilken vissa rättskällor ska beaktas, andra *bör* beaktas och en tredje grupp som *får* beaktas vid juridisk argumentation. Denna hierarki mellan olika rättskällor indikerar hur viktig respektive rättskälla är. Att en rättskälla är viktigare än en annan kan sägas innebära att den har högre rättslig auktoritet och därmed bör tillmätas

---

³⁷ Duffy (2015) s. 205 f.; se det amerikanska rättsfallet *Holder v. Humanitarian Law Project* för ett exempel.

³⁸ Jareborg m.fl. (2013) s. 21.

³⁹ *Ibid.* s. 58.

⁴⁰ *Ibid.* s. 21.

⁴¹ *Ibid.* s. 21 och s. 58.

⁴² Kleinman (2013) s. 21.

större tyngd vid rättslig argumentation. Vid en kollision mellan två rättskällor som befinner sig olika högt i rättskällehierarkin har den rättskällan som ligger högre upp i hierarkin företräde, såvida inte övervägande skäl föreligger för att kasta om denna prioritetsordning. Skulle någon prioritera en rättskälla längre ner i hierarkin ska hen ge goda juridiska argument för detta.⁴³

De rättskällor som enligt Peczeniks rättskällelära ligger högst upp i rättskällehierarkin och som *ska* beaktas är lagar och andra föreskrifter.⁴⁴ Rättskällor som *bör* beaktas är bl.a. prejudikat, förarbeten och de internationella konventioner som ligger till grund för inhemsk lagstiftning och till dessa konventioner hörande tolkningsdata.⁴⁵ Bland de rättskällor som *får* beaktas hör bl.a. prejudikat och förarbeten som inte direkt berör den tolkade lagtexten men ger besked om värderingar på angränsande rättsområden, samt doktrin och utländsk rätt.⁴⁶

Den rättsdogmatiska metoden med fokus på ovanstående rättskällor lämpar sig väl för syftet med uppsatsen. Däremot uppstår en del problem med koppling till den straffrättsliga legalitetsprincipen, som är absolut grundläggande vid straffrättslig lagtolkning. Tolkning av lagtexten och dess ordalydelse blir avgörande, men eftersom det inte finns några ledande rättsfall från Högsta domstolen (HD) på det valda området blir nästa rättskälla att konsultera, enligt ovan redogörelse, förarbetena och de internationella konventioner som ligger till grund för inhemsk lagstiftning.

Att i stor utsträckning förlita sig på lagförarbeten vid lagtolkning och juridisk argumentation är inte helt oproblematiskt. Det främsta skälet för att använda sig av förarbeten är av hänsyn till grundläggande demokratiska principer. Lagstiftarens vilja anses främst komma till uttryck genom förarbetena, och lagstiftaren är enligt regeringsformen den folkvalda riksdagen. Ett annat argument för att använda sig av förarbeten vid lagtolkning är att många moderna lagar är kortfattade och abstrakt formulerade just därför att man räknar med att domstolarna kommer att följa de anvisningar som ges i förarbetena när de tolkar lagen.⁴⁷

Det är dock inte framför allt riksdagens ledamöter som har formulerat förarbetena. De förarbetsuttalanden man i praxis förlitar sig på härrör ofta från någon tjänsteman som talar i en departementschefs eller regeringens namn eller från en kommitté som förberett lagen eller dess sekreterare. Det är dessutom främst tjänstemän som på uppdrag av regeringen, den verkställande makten, som formulerar de förarbetsuttalanden som domstolarna vanligtvis lägger vikt vid, nämligen propositionerna.⁴⁸ Förarbetsuttalandena kan däremot på ett sätt i mer reell mening antas vara omfattat av lagstiftarens vilja. Detta gäller för de uttalanden som berör den allmänna rättspolitiska

---

⁴³ Peczenik (1995) s. 141 ff.

⁴⁴ Ibid. s. 145.

⁴⁵ Ibid. s. 145 f.

⁴⁶ Ibid. s. 146.

⁴⁷ Bratt och Tiberg (1989) s. 409 ff.

⁴⁸ Ibid. s. 412.

inriktningen och de värdeföreställningar som ligger till grund för lagstiftningen.⁴⁹ En avgörande del av denna framställning syftar till att utreda vilka rättfärdigande grunder som ligger bakom terroristbrottslagstiftningen. Vad som uttalas i propositionerna angående detta kan sägas representera den allmänna rättspolitiska inriktningen och de värdeföreställningar som ligger till grund för lagstiftaren. I detta syfte är propositionerna därmed en mycket värdefull rättskälla.

Legalitetsprincipen en absolut grundläggande princip på straffrättens område. Därför är det viktigt att användningen av förarbeten vid lagtolkning på straffrättens område inte hamnar i strid med denna princip. En tolkning vid fastställande av gällande rätt med hjälp av förarbetena får därmed absolut inte stå i strid med lagtexten.⁵⁰

Den svenska tolkningstraditionen att i stor utsträckning förlita sig på lagförarbeten vid lagtolkning får inte utsträckas till de internationella instrument, i synnerhet multilaterala, som ligger till grund för vissa av de svenska lagarna. Texten i dessa instrument är ofta resultatet av en kompromiss som de undertecknande staterna har kunnat enas om och att ta in annat material är att avvisa det uttryck som parterna själva har angivit för sin gemensamma vilja.⁵¹ Flera av de svenska regleringarna har sin grund i Sveriges övriga internationella åtaganden, framför allt inom ramen för FN-arbetet och arbetet i Europarådet. Vid tolkningen av dessa instrument ska de tolkningsmetoder som räknas upp i Wienkonventionen om traktaträtten⁵² artikel 31 och 32 användas. Flera av de svenska regleringarna på området terroristbrottslighet har också införts på grund av Sveriges EU-rättsliga åtaganden. I denna framställning utgås ifrån att den svenska lagstiftaren har använt folkrättslig och EU-rättslig metod korrekt. Därför används inte dessa vid fastställandet av gällande rätt.

1.6 Material

Eftersom legalitetsprincipen är en absolut grundläggande princip på straffrättens område är lagtext en nödvändighet i uppsatsens rättsutredande och deskriptiva del. Då det inte finns några ledande rättsfall från högsta instans på terroristbrottslighetens område utgår utredningen i övrigt främst från förarbeten. Gällande övriga delar av uppsatsen beaktas även prejudikat från HD i relevanta delar. Så är fallet exempelvis i utredningen kring osjälvständiga brottsformer i kapitel 3. Texten i de konventioner och EU-rättsliga instrument som ligger till grund för den svenska lagstiftningen om terroristbrott används som tolkningsdata vid utrönandet av de rättfärdigande grunder som ligger bakom antagandet av dessa instrument.

---

⁴⁹ Ibid. s. 417.

⁵⁰ Ibid. s. 413.

⁵¹ Ibid. s. 417.

⁵² Vienna Convention on the Law of Treaties, Wien 23 maj 1969, SÖ 1975:1.

Vid sidan av lagtext, förarbeten, internationella konventioner, EU-rättsliga instrument och i viss mån rättspraxis, används även doktrin till viss del. En viktig del av uppsatsen avhandlar rättfärdigande grunder för kriminalisering. I denna del spelar doktrinen en viktig roll, särskilt då den även lämnat visst avtryck i lagstiftningen.⁵³ Frågan om under vilka förutsättningar kriminalisering av ett beteende ska anses befogad är i svensk doktrin främst behandlad av Nils Jareborg⁵⁴ och Claes Lernestedt⁵⁵.⁵⁶ Gällande specifikt förfältskriminalisering har även Petter Asp lämnat ett viktigt bidrag.⁵⁷ Samtliga har citerats vid offentliga utredningar gällande kriminalisering.⁵⁸ Asp var vidare särskild utredare i utredningen Organiserad brottslighet – förfälts- och underlåtenhetsansvar, kvalifikationsgrunder m.m.⁵⁹ Denna ledde till en proposition⁶⁰ som resulterade i lagstiftning där det som uttalats i utredningen fick visst genomslag. Asp citeras också inte sällan av HD vid frågor om osjälvständiga brott.⁶¹

Det finns relativt lite svensk doktrin på terrorismens område men den som finns nämns i inledningen i detta kapitel och används i begränsad utsträckning i uppsatsen. Eftersom svensk terroristbrottslagstiftning till stor del har tillkommit på grund av Sveriges internationella och EU-rättsliga åtaganden är viss utländsk doktrin av relevans. Gällande terroristbrottslighet i ett internationellt perspektiv har Helen Duffys omfattande framställning konsulterats.⁶² Andrew Ashworth, som citeras flitigt i Lernestedts avhandling avseende kriminalisering av försök till brott, har tillsammans med Lucia Zedner också lämnat bidrag gällande förfältskriminalisering som har betydelse för denna framställning.⁶³

1.7 Disposition

I kapitel 2 avhandlas det straffbara området för terroristbrott i svensk lagstiftning. Först redogörs för det straffbara området före samröresbrottets införande. I detta avsnitt beskrivs de relevanta bestämmelserna i terroristbrottslagen⁶⁴, finansieringslagen⁶⁵ och rekryteringslagen⁶⁶ med

---

⁵³ Prop. 2015/16:113; SOU 2014:63.

⁵⁴ Jareborg m.fl. (2013) s. 30 ff.

⁵⁵ Lernestedt (2003).

⁵⁶ SOU 2013:38 s. 424.

⁵⁷ Asp (2005); Asp (2007).

⁵⁸ SOU 2013:38; SOU 2014:63.

⁵⁹ SOU 2014:63.

⁶⁰ Prop. 2015/16:113.

⁶¹ NJA 2011 s. 627 p. 10; NJA 2007 s. 774; NJA 2018 s. 512 p. 29.

⁶² Duffy (2015).

⁶³ Ashworth & Zedner (2014).

⁶⁴ Lag (2003:148) om straff för terroristbrott.

⁶⁵ Lag (2002:444) om straff för finansiering av särskilt allvarlig brottslighet i vissa fall.

⁶⁶ Lag (2010:299) om straff för offentlig uppmaning, rekrytering och utbildning avseende terroristbrott och annan särskilt allvarlig brottslighet.

utgångspunkt i lagtext och förarbeten. Därefter följer en beskrivning av samröresbrottet, också med utgångspunkt i lagtexten och i förarbeten.

Kapitel 3 innehåller en utredning gällande de osjälvständiga brottsformer som kan tänkas träffa de gärningstyper som samröresbrottet träffar. Det rör sig främst om förberedelse till brott. Denna utredning görs i syfte att fastställa i vilken utsträckning dessa regelverk omfattar de gärningstyper som samröresbrottet träffar eller inte träffar. I detta kapitel tar utredningen utgångspunkt i förarbeten, praxis och doktrin.

Kapitel 4 avhandlar rättfärdigandegrunder för förfältskriminalisering i allmänhet och förfältskriminalisering gällande terroristbrott i synnerhet. Kapitlet delas upp i tre delar. I den första delen avhandlas rättfärdigandegrunder i doktrin, i den andra delen rättfärdigandegrunder som den svenska lagstiftaren har åberopat och i den tredje delen rättfärdigandegrunder i de relevanta internationella instrument som ligger till grund för den svenska lagstiftningen på terrorismens område.

I kapitel 5 analyseras huruvida samröresbrottet kan anses rättfärdigat enligt de rättfärdigandegrunder som framkommit i kapitel 4.

I kapitel 6 presenteras slutsatserna av denna framställning.

1.8 Avgränsningar

Framställningen begränsas till att behandla samröresbrottet ifråga om rättfärdigande av brottets införande i svensk rätt. Det finns vissa intressanta aspekter som har lyfts i samband med samröresbrottets införande, så som hur brottet förhåller sig till föreningsfriheten, journalistisk verksamhet och den internationella humanitära rätten. Med hänsyn till uppsatsen syfte och på grund av platsbrist behandlas dock inte dessa frågor i denna framställning.

Framställningen begränsas också till att enbart behandla fysiska personers straffrättsliga ansvar ifråga om terroristbrottslighet. Därmed behandlas inte juridiska personers ansvar ifråga om finansiering av terrorism.

Även fast frågan om hemliga tvångsmedel är intressant i sammanhanget behandlas frågan inte i denna framställning. Skälet är framför allt platsbrist men det beror också på att uppsatsens huvudfokus ligger på straffrättens materiella del.

2 Svensk terroristbrottslagstiftning

2.1 Det straffbara området före samröresbrottets införande

Detta avsnitt avser ge läsaren en översikt över terroristbrottslagstiftningen före samröresbrottets införande för att bättre kunna förstå de överväganden som låg bakom brottets införande.

Det kan inledningsvis konstateras att det straffbara området gällande terroristbrott var vidsträckt i svensk lag även innan samröresbrottet infördes.⁶⁷ Bestämmelser om terroristbrott finns som nämnt i inledningen till denna uppsats i terroristbrottslagen, i finansieringslagen och i rekryteringslagen.⁶⁸

2.1.1 Terroristbrott

Själva huvudbrottet, terroristbrott, regleras i terroristbrottslagen. Terroristbrottslagen infördes för att uppfylla kraven terrorismrambeslutet⁶⁹.⁷⁰ Rambeslutet är numera ersatt av terrorismdirektivet.⁷¹

Enligt terrorismrambeslutet ska terroristbrott utgöras av vissa angivna gärningar när de uppfyller vissa kvalificerade rekvisit.⁷² De gärningar som kan utgöra terroristbrott räknas upp i terroristbrottslagen 3 § och de kvalificerade rekvisiten räknas upp i terroristbrottslagen 2 §.

De relevanta gärningarna utgörs av brott i framför allt brottsbalken, så som olika våldsbrott som t.ex. mord, dråp och grov misshandel, ett par frihetsbrott, ett stort antal allmänfarliga brott samt ett antal brott i specialstrafflagstiftning.⁷³ De kvalificerade rekvisiten utgörs av såväl objektiva som subjektiva rekvisit, som måste vara uppfyllda för att det ska röra sig om just ett terroristbrott.⁷⁴

---

⁶⁷ Se prop. 2019/20:36 s. 13-14 och s. 17.

⁶⁸ Ds 2017:62 s. 47.

⁶⁹ Rådets rambeslut 2002/475/RIF av den 13 juni 2002 om bekämpande av terrorism.

⁷⁰ Se terroristbrottslagen 1 §; prop. 2002/03:38.

⁷¹ Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2017/541 av den 15 mars 2017 om bekämpande av terrorism, om ersättande av rådets rambeslut 2002/475/RIF och om ändring av rådets beslut 2005/671/RIF.

⁷² Se terrorismrambeslutet artikel 1.1.

⁷³ Se terroristbrottslagen 2 §.

⁷⁴ Prop. 2002/03:38 s. 34.

2.1.1.1 Objektiva kvalificerade rekvisit

Den yttersta gränsen för vad som ska anses vara att betrakta som ett terroristbrott utgörs av det objektiva rekvisitet som föreskriver att gärningen genom sin art eller sitt sammanhang allvarligt kan skada en stat eller en mellanstatlig organisation. Detta innebär att endast mycket allvarliga gärningar kan anses utgöra terroristbrott.⁷⁵

Bestämmelsen i 2 § är genom uttrycket ”kan skada” utformad som ett abstrakt farerekvisit, vilket innebär att det inte krävs att gärningen i det enskilda fallet faktiskt har inneburit sådan fara. Gärning ska vara sådan att den *typiskt sett* allvarligt kan skada en stat eller en mellanstatlig organisation. Begreppet ”kunna allvarligt skada” torde innebära att en gärning ska kunna utgöra en svår påfrestning på samhället eller på en mellanstatlig organisation. Sådana gärningar som allvarligt kan skada de grundläggande strukturerna för ett demokratiskt samhälle såsom grunderna och formerna för statsskicket eller rättsordningen omfattas också av begreppet. Det innefattar dock också gärningar som allvarligt kan skada ett väsentligt allmänintresse eller orsaka allvarliga störningar i en stats samhällsfunktioner eller försörjningsmöjligheter. Typiskt sett torde gärningar som innebär att fara framkallas för många människors liv, personliga säkerhet eller hälsa eller för mycket omfattande skador på miljö eller egendom av särskild betydelse, anses kunna allvarligt skada en stat eller en mellanstatlig organisation.⁷⁶

2.1.1.2 Subjektiva kvalificerade rekvisit

I subjektivt hänseende krävs att gärningspersonen har begått handlingen i syfte, dvs. med direkt uppsåt (avsiktsuppsåt), att injaga allvarlig fruktan hos en befolkning eller en befolkningsgrupp, eller otillbörligen tvinga offentliga organ eller en internationell organisation att utföra eller avstå från att utföra en handling, eller allvarligt destabilisera eller förstöra de grundläggande, politiska, konstitutionella, ekonomiska eller sociala strukturerna i en stat eller i en mellanstatlig organisation.⁷⁷ Avsikten med gärningen är således att den ska leda till en sådan effekt som beskrivs i föregående avsnitt. Den avsedda effekten behöver inte faktiskt ha uppnåtts, utan det räcker att det är bevisat att den var direkt åsyftad av gärningspersonen.⁷⁸

2.1.1.3 Osjälvständiga brottsformer

Försök, förberedelse och stämpling till samt underlåtenhet att avslöja terroristbrott omfattas av det straffbara området enligt terroristbrottslagen 4 §. Artikel 4.1 i rambeslutet krävde att anstiftan av eller medhjälp till en av de straffbelagda gärningarna kriminaliseras. Gällande medverkan till terroristbrott samt medverkan till försök, förberedelse eller stämpling till

---

⁷⁵ Se terroristbrottslagen 2 §; prop. 2002/03:38 s. 34 och s. 58.

⁷⁶ Prop. 2002/03:38 s. 86-87.

⁷⁷ Se terroristbrottslagen 2 §; prop. 2002/03:38 s. 34.

⁷⁸ Prop. 2002/03:38 s. 87.

sådant brott konstateras i propositionen att sådant brott omfattas av 23 kap. 4 § brottsbalken utan att någon lagstiftningsåtgärd behöver vidtas.⁷⁹

2.1.2 Offentlig uppmaning

Bestämmelsen om offentlig uppmaning finns i rekryteringslagen 3 §. Rekryteringslagen infördes för att genomföra Europarådets terrorismkonvention⁸⁰ och EU:s rambeslut från år 2008 om ändring av terrorismrambeslutet från 2002 (rambeslutet)^{81,82} I konventionen ställs krav på kriminalisering av handlingar som typiskt sett kan leda till att terroristbrott begås, nämligen offentlig uppmaning, rekrytering och utbildning till terrorism.⁸³ Terrorismrambeslutet ändrades på så sätt att brott med anknytning till terroristverksamhet i artikel 3 utvidgades till att också omfatta dessa brott.

De brott som det är straffbelagt att uppmana, rekrytera och utbilda till räknas upp i rekryteringslagen 2 § och benämns ”särskilt allvarlig brottslighet”. Det rör sig liksom för terroristbrott bl.a. om ett antal olika våldsbrott, frihetsbrott och allmänfarliga brott men även terroristbrott ingår i definitionen av särskilt allvarlig brottslighet enligt rekryteringslagen. Det subjektiva rekvisitetet beträffande särskilt allvarlig brottslighet är ett avsiktssått att injaga skräck i en befolkning eller en befolkningsgrupp eller att förmå en regering eller en internationell organisation att vidta eller avstå från att vidta en åtgärd.

Beträffande offentlig uppmaning innefattar den straffbara gärningen att i ett meddelande till allmänheten uppmana eller annars söka förleda till särskilt allvarlig brottslighet eller till samröre med en terroristorganisation.⁸⁴ Stämplingsbestämmelsen ansågs inte vara tillräcklig för att uppfylla kriminaliseringskraven. Ett skäl till detta var att stämpling till brott är kriminaliserat endast i de fall då det anges särskilt. Stämpling är nämligen inte kriminaliserat i förhållande till alla de brott som enligt konventionen och rambeslutet ska utgöra terroristbrott. En ytterligare komplikation gällande stämplingsbestämmelsen som framförs i propositionen är att definitionen i konventionen av fullbordat terroristbrott innefattar även osjälvständiga gärningar så som försök och medverkan till brott. Stämpling är i svensk rätt endast kriminaliserat för fullbordat brott i gärningsmannaskap. Något straffansvar för stämpling till försök, medverkan, förberedelse eller stämpling finns inte.⁸⁵ Mot denna bakgrund ansågs svensk rätt inte fullt ut tillgodose kriminaliseringskraven i konventionen och rambeslutet, varför ett nytt självständigt brott infördes.

---

⁷⁹ Prop. 2002/03:38 s. 62-63.

⁸⁰ Europarådets konvention om förebyggande av terrorism, Warszawa 16 maj 2005 SÖ 2010:35.

⁸¹ Rådets rambeslut 2008/919/RIF av den 28 november 2008 om ändring av rambeslut 2002/475/RIF om bekämpande av terrorism.

⁸² Prop. 2009/10:78 s. 1.

⁸³ Ibid. s. 11.

⁸⁴ Ibid s. 59.

⁸⁵ Ibid. s. 30.

För straffbarhet krävs också att gärningspersonen har agerat med avsiktsuppsåt att förmå annan att föröva särskilt allvarlig brottslighet, så som sådan brottslighet är definierad i rekryteringslagen 2 §. Det krävs också att meddelandet är sådant att det kan anses innefatta en uppmaning att begå relevanta gärningar.⁸⁶

2.1.3 Rekrytering

Det straffbara området för rekrytering för särskilt allvarlig brottslighet sammanfaller delvis med det straffbara området för offentlig uppmaning. Den främsta skillnaden mellan brottsformerna är offentlighetsrekvisitet i uppmaningsbrottet. Bestämmelsen om rekrytering i konventionen och i rambeslutet motsvaras i stor utsträckning av stämplingsbestämmelsen i BrB 23 kap. 2 § andra stycket, i den form som avser att ”söka anstifta annan” att begå brott.⁸⁷

Rekryteringsbestämmelsen skiljer sig dock från stämplingsbestämmelsen på ett avgörande sätt. Den är nämligen tillämplig även på den som söker förmå någon att begå *eller annars medverka till försök, förberedelse eller stämpling* till särskilt allvarlig brottslighet.⁸⁸ Det betyder att rekrytering, till skillnad från stämpling, kan begås även i förhållande till osjälvständiga brottsformer. Detta följer av uttrycket ”annars medverka till”.⁸⁹ Som nämnts ovan är stämpling i svensk rätt endast kriminaliserat i förhållande till fullbordat brott i gärningsmannaskap.

Rekryteringsgärningen innefattar genom sin konstruktion även försök att få någon att begå eller medverka till försök, förberedelse eller stämpling till särskilt allvarlig brottslighet. Detta följer av brottskonstruktionen, vilken inte förutsätter att gärningspersonen når framgång med sitt uppsåt, något som ligger i att verbet ”söker” används i bestämmelsen.⁹⁰

På samma sätt som beträffande stämpling är avsiktsuppsåt, en förutsättning för ansvar för rekryteringsbrott. Avsiktsuppsåtet ska relatera till att förmå någon annan att begå eller annars medverka till särskilt allvarlig brottslighet som avses 2 §.⁹¹

2.1.4 Utbildning

Med utbildning för terrorism avses enligt rekryteringslagen 5 § den som meddelar eller söker meddela instruktioner om tillverkning eller användning

---

⁸⁶ Ibid s. 59.

⁸⁷ Ibid. s. 45.

⁸⁸ Prop. 2017/18:174 s. 51.

⁸⁹ Prop. 2009/10:78 s. 60.

⁹⁰ Prop. 2009/10:78 s. 45 och s. 60; prop. 2017/18:174 s. 51 f.

⁹¹ Prop. 2009/10:78 s. 60.

av sådana sprängämnen, vapen eller skadliga eller farliga ämnen som är särskilt ägnade att användas för särskilt allvarlig brottslighet. Genom konstruktionen ”söker meddela” är försök till utbildningsbrott inbyggt i brottskonstruktionen. Detta innebär att även sådana fall omfattas, där utbildaren har gjort vad som å dennes sida är tillräckligt för att förmedla instruktionerna men där dessa av någon anledning inte nått fram till den avsedda mottagaren.⁹² Det kan exempelvis vara fråga om att instruktioner har skickats men beslagtagits innan de nått mottagaren.⁹³

Mottagande av utbildning i terrorismsyfte kriminaliserades år 2016 och brottet infördes i rekryteringslagen 5a §.⁹⁴ Straffansvaret för mottagande av utbildning i terrorismsyfte utvidgades år 2018 för att uppfylla terrorismdirektivet. Numera omfattar brottet även självstudier. Lagtexten ändrades på så sätt att istället för att *ta emot* instruktioner utvidgas straffansvaret till att *ta del av* instruktioner.⁹⁵ Reformen innebär att det inte krävs att meddelandet av instruktioner ska vara särskilt ägnat att främja särskilt allvarlig brottslighet. Därmed omfattas även lagliga verksamheter och legitima utbildningar så som att läsa en kemikurs vid universitetet.⁹⁶

Beträffande det objektiva kravet begränsas straffansvaret för den som tar emot instruktioner på så sätt att det krävs att denne på något sätt har agerat aktivt för att tillgodogöra sig informationen.⁹⁷ Det relevanta för straffansvaret är vidare inte att införskaffa instruktionsmaterial, utan bestämmelsen handlar om att tillägna sig information. För straffansvaret är det därmed inte avgörande om den som tar del av instruktionerna väljer att spara ner dem.⁹⁸

Beträffande det subjektiva rekvisitet för den som tar emot instruktioner begränsas straffansvaret genom ett krav på en avsikt. Avsiktskravet innebär att den som tar del av instruktionerna gör det i avsikt att använda dem för att begå eller annars medverka till särskilt allvarlig brottslighet. Skrivningen ”annars medverka till” avser att uppfylla terrorismdirektivets krav på avsikt att bidra till terroristbrott. För straffansvar för mottagaren krävs således inte en avsikt att *begå* terroristbrott utan det räcker med en avsikt enbart att *bidra* till terroristbrott, precis som är fallet med rekryteringsbrottet.⁹⁹ För att straffansvar ska inträda för den som *lämnar* instruktionerna krävs att denne har *vetskap* om att mottagaren har för avsikt att använda instruktionerna för att begå eller annars medverka till särskilt allvarlig brottslighet.¹⁰⁰

---

⁹² Prop. 2009/10:78 s. 61.

⁹³ Ibid.

⁹⁴ SFS 2016:95; prop. 2015/16:78.

⁹⁵ Jfr SFS 2016:95 och SFS 2018:1313.

⁹⁶ Prop. 2017/18:174 s. 57 f. och s. 106 f.

⁹⁷ Ibid.

⁹⁸ Ibid. s. 58.

⁹⁹ Prop. 2017/18:174 s. 53 ff. och s. 106 f; prop. 2015/16:78 s. 29 och s. 71.

¹⁰⁰ Se rekryteringslagen 5 §; prop. 2017/18:174 s. 53 f. och s. 106; prop. 2009/10:78 s. 46.

2.1.5 Resa

Enligt rekryteringslagen 5b § är det straffbart att resa eller påbörja en resa till ett annat land i avsikt att begå särskilt allvarlig brottslighet eller göra sig skyldig till förberedelse, stämpling eller medverkan till sådan brottslighet, att ha samröre med en terroristorganisation eller att meddela eller ta del av instruktioner i terrorismsyfte.

Brottet infördes för att genomföra punkten 6 i Säkerhetsrådets resolution 2178 (2014). Resolutionen antogs med stöd av kapitel VII i FN-stadgan¹⁰¹ vilket innebär att det är bindande för medlemsstaterna enligt stadgans artikel 25 och artikel 103. Punkten 6 a kräver att det ska vara straffbart att resa, eller försöka resa, till ett annat land än där personen ifråga har sin hemvist eller är medborgare, i syfte att begå, planera, förbereda eller delta i terroristhandlingar, eller i syfte att ge eller få terroristträning.

Regeringen konstaterar att ingendera av bestämmelserna om försök, förberedelse och stämpling i BrB 23 kap. är tillräcklig för att genomföra kriminaliseringskraven som ställs i resolutionen avseende resa i terrorismsyfte. Beträffande förberedelse och stämpling till brott menar regeringen att det under vissa omständigheter kan uppfylla kraven i resolutionen men inte i de fall då resan sker i syfte att planera eller förbereda ett terroristbrott. Detta beror på, som konstaterats i tidigare avsnitt, att förberedelse och stämpling till brott inte omfattar osjälvständiga brottsformer.¹⁰²

Slutligen konstaterar regeringen att förberedelse- och stämplingsbestämmelserna inte uppfyller resolutionens krav eftersom de uppställer ett konkret farerekvisit, som kräver att det förelegat mer än ringa fara för fullbordning av det brott som förbereds eller till vilket det stämplas. Regeringen menar att detta kan utgöra ett hinder för att anse kriminaliseringskravet uppfyllt.¹⁰³

Beträffande det objektiva rekvisitet räcker det att resan anses påbörjad, vilket inträffar då det avgörande steget har tagits för att förverkliga avsikten att begå brott. För straffansvar räcker det således att personen ifråga bara har lämnat sitt hem. Straffansvaret begränsas genom det subjektiva rekvisitet. Detta innebär att syftet med påbörjandet av resan är att vid ankomst antingen begå eller förbereda särskilt allvarlig brottslighet, eller att vid ankomst meddela eller ta emot instruktioner enligt rekryteringslagen 5 eller 5a §. Att förbereda särskilt allvarlig brottslighet har samma betydelse som förberedelse till brott i BrB 23 kap. 2 § första stycket. Vad som avses med resa är en förflyttning över en eller flera landsgränser.¹⁰⁴

---

¹⁰¹ Charter of the United Nations and Statute of the International Court of Justice, San Francisco 24 oktober 1945.

¹⁰² Prop. 2015/16:78 s. 21-24.

¹⁰³ Ibid. s. 22.

¹⁰⁴ Prop. 2015/16:78 s. 72.

2.1.6 Finansieringsbrott

Finansieringslagen infördes i samband med Sveriges tillträde till finansieringskonventionen¹⁰⁵.¹⁰⁶ Detta skedde i kölvattnet av terrordåden den 11 september 2001. I propositionen anför regeringen att mycket talar för att dessa terrordåd inte hade kunnat genomföras utan omfattande finansiellt stöd. Därför har särskild uppmärksamhet riktats mot sådana handlingar som kan betraktas som finansiering av terrorism.¹⁰⁷

Konventionen räknar upp ett antal allvarliga brott som ska betraktas som terroristbrott om de begås med visst syfte. Detta terrorismsyfte är att ”injaga skräck i en befolkning eller en befolkningsgrupp eller att förmå en regering eller en internationell organisation att vidta eller att avstå från att vidta en åtgärd”.¹⁰⁸

När konventionen skulle införas i svensk rätt konstaterade regeringen att de handlingar som enligt konventionen ska utgöra brott visserligen till stor del redan är straffbelagda enligt svensk rätt. Däremot ansågs inte de osjälvständiga brottsformerna i svensk rätt fullt ut täcka de gärningar som skulle kriminaliseras enligt konventionen. Förberedelsebestämmelsen bedömdes inte uppfylla kraven i konventionen. Konventionen ställer nämligen krav på ett mer vidsträckt straffansvar än vad som följer av förberedelsebestämmelsen. Det rör sig bland annat om ett bredare uppsåtsrekvisit i konventionen som innebär att både lämnande och mottagande av tillgångar enbart med uppsåt att *främja* brott räcker för straffansvar.¹⁰⁹ Vidare begränsas inte heller straffansvaret i konventionen genom ett farerekvisit, vilket förberedelsebestämmelsen innehåller.¹¹⁰

Den straffbelagda gärningen i finansieringslagen består i att samla in, tillhandahålla eller ta emot pengar eller annan egendom i syfte att egendomen ska användas eller med vetskap om att den är avsedd för att begå eller annars medverka till särskilt allvarlig brottslighet eller försök, förberedelse eller stämpling till sådan brottslighet. Det är också straffbelagt att på sådant sätt finansiera en person eller en sammanslutning av personer som begår särskilt allvarlig brottslighet eller gör sig skyldig till försök, förberedelse, stämpling eller medverkan till sådan brottslighet.¹¹¹ Slutligen är det också straffbelagt att finansiera samröre med terroristorganisation samt offentlig uppmaning, rekrytering, utbildning och resa enligt rekryteringslagen 3-6 §§.¹¹² Försök till finansieringsbrott är straffbelagt enligt 4 §.

---

¹⁰⁵ Internationell konvention om bekämpande av finansiering av terrorism, New York 9 december 1999, SÖ 2002:44.

¹⁰⁶ Prop. 2001/02:149.

¹⁰⁷ Ibid. s. 25.

¹⁰⁸ Art. 2.1 b.

¹⁰⁹ Prop. 2001/02:149 s. 26; prop. 2000/01:85 s. 26 och s. 33 ff.

¹¹⁰ Prop. 2001/02:149 s. 40; se konventionens art. 2.1 a och 2.1 b.

¹¹¹ Se finansieringslagen 3 §.

¹¹² Se finansieringslagen 3a §.

Definitionen av särskilt allvarlig brottslighet i finansieringslagen 2 § är densamma som rekryteringslagens definition, med den skillnaden att rekryteringslagens definition även omfattar brott enligt finansieringslagen 3 §.

Straffansvaret för finansieringsbrott begränsas enligt 3 § st. 3 genom att ringa fall undantas från tillämpningsområdet. Ringa fall innebär främst att bidraget har varit litet.¹¹³ Vidare begränsas straffansvaret genom att det krävs åtminstone insiktssuppsåt till att tillgångarna ska användas för att begå brott. Detta följer av ordalydelsen i 3 § där det stadgas att det subjektiva rekvisitet ska vara antingen ”i syfte” *eller* ”med vetskap”. Detta innebär att det för ansvar är tillräckligt med vetskap om att pengarna, egendomarna eller tillgångarna är avsedda att användas för särskilt allvarlig brottslighet.¹¹⁴ Likgiltighetsuppsåt är således inte tillräckligt för ansvar.¹¹⁵

2.1.7 Sammanfattande kommentarer

Som framgår av ovan redogörelse har det straffbara området för terroristbrottslighet utvidgats till relativt avlägsna förberedande gärningar. Samtliga utvidgningar har skett till följd av Sveriges internationella och EU-rättsliga förpliktelser. I de flesta lagstiftningsärenden konstateras att de svenska bestämmelserna om förberedelse och stämpling inte lever upp till kraven som ställs i dessa instrument. Därför har den svenska lagstiftningsmyndigheten valt att skapa självständiga brott av förfältskaraktär och till dessa självständiga brott i vissa fall knyta det osjälvständiga brottet försök. Därmed har straffansvaret utvidgats ytterligare och hamnat än längre ut i förfältet. Vad som närmare avses med osjälvständiga brott, självständiga brott och brott av förfältskaraktär framgår i kapitel 3 och 4.

2.2 Samröresbrottet – brottets utformning

Huvudbrottet samröre med terroristorganisation infördes i rekryteringslagen 2 b §. Enligt denna bestämmelse är en gärning straffbar om den är ägnad att främja, stärka eller understödja en terroristorganisation genom att

1. För terroristorganisationen ta befattning med vapen, ammunition, brandfarliga eller explosiva varor eller transportmedel,
2. Upplåta lokal eller mark till terroristorganisationen, eller
3. Lämna annat liknande stöd till terroristorganisationen.

Terroristorganisation definieras i rekryteringslagen 2a §. En terroristorganisation i rekryteringslagens mening är en sammanslutning av personer som begår särskilt allvarlig brottslighet eller gör sig skyldiga till försök, förberedelse, stämpling eller medverkan till sådan brottslighet. Det

---

¹¹³ Prop. 2001/02:149 s. 45.

¹¹⁴ Ibid. s. 45 och s. 59.

¹¹⁵ Ibid. s. 60.

framgår av föregående avsnitt vad som avses med särskilt allvarlig brottslighet i rekryteringslagens mening.

2.2.1 Samröresbrottets objektiva rekvisit

I propositionen konstateras att ett samröre med en terroristorganisation kan ske på en mängd olika sätt. Det är dock bara sådana former av samröre som är straffvärda som ska träffas av den nya regleringen.¹¹⁶

2.2.1.1 Ta befattning med vapen, ammunition, brandfarliga eller explosiva varor eller transportmedel för en terroristorganisation

Att befattning med just den här typen av utrustning omfattas av det straffbara området är enligt propositionen för att det är sådan utrustning som typiskt sett kan komma till användning vid terroristbrott eller annan särskilt allvarlig brottslighet.¹¹⁷ Att ta befattning med utrustning kan avse såväl fysiska åtgärder som åtgärder som inte innebär någon fysisk befattning. Det kan t.ex. handla om att tillhandahålla, transportera, förvara, reparera eller installera utrustning, liksom att anskaffa eller ordna med transport eller förvaring av utrustningen. Detta innebär exempelvis att både den som anskaffar och den som framför ett fordon kan omfattas av straffansvaret, under förutsättning att befattningen sker för terroristorganisationen.¹¹⁸

2.2.1.2 Upplåta lokal eller mark till en terroristorganisation

Avsikten med begreppet ”upplåtelse” är att det ska ha samma rättsliga innebörd här som i andra sammanhang, exempelvis i civilrättsliga sammanhang.¹¹⁹ Med upplåtelse avses därmed att den som innehar mark eller lokal låter någon – i det här fallet en terroristorganisation – nyttja marken eller lokalen.¹²⁰ Detta innebär att överlåtelse av mark eller lokal till en terroristorganisation genom t.ex. försäljning eller gåva inte blir straffbart enligt bestämmelsen.¹²¹

Det krävs inte att upplåtelse av mark eller lokal till en terroristorganisation sker för organisationens verksamhet. Detta innebär att det inte faktiskt behöver bedrivas någon verksamhet för att straffbar upplåtelse av lokal eller mark ska anses ha skett.¹²² Enligt utredningen som föregick propositionen

---

¹¹⁶ Prop. 2019/20:36 s. 28-29.

¹¹⁷ Ibid. s. 29.

¹¹⁸ Ibid. s. 30.

¹¹⁹ Ibid. s. 30.

¹²⁰ Ibid. s. 65.

¹²¹ Ibid.

¹²² Ibid. s. 65.

anges beträffande begreppet ”verksamhet” att det utgör aktiviteten hos en person som är i (fortlöpande) arbete. Vad som avses med verksamhet i det här fallet beskrevs visserligen mot bakgrund av det deltagandebrott som utredningen föreslog, men det torde äga tillämplighet även beträffande samröresbrottet. I utredningen angavs att med uttrycket ”delta i verksamhet” måste förstås ett deltagande som tar sig uttryck i någon form av aktivitet.¹²³ Mot denna bakgrund torde det vara straffbart att upplåta lokal eller mark till en terroristorganisation även om organisationen inte rent faktiskt nyttjar marken eller lokalen genom att utföra någon form av aktivitet där.

2.2.1.3 Lämna annat liknande stöd till en terroristorganisation

Denna tredje punkt fanns inte med i det ursprungliga lagförslaget som föreslog en kriminalisering av såväl samröre med en terroristorganisation som deltagande i en terroristorganisation.¹²⁴ Då Lagrådet inte kunde tillstyrka införandet av deltagandebrottet mot bakgrund av att det enligt Lagrådets bedömning skulle begränsa den grundlagsskyddade föreningsfriheten, föreslogs slutligen endast att samröre med en terroristorganisation skulle kriminaliseras.¹²⁵ I samband med detta lagförslag föreslogs också att samröresbrottet utvidgas till att också omfatta att lämna annat liknande stöd till en terroristorganisation.¹²⁶ Den sammantagna konsekvensen av att ett deltagandebrott slutligen inte föreslogs införas var att tillämpningsområdet för bestämmelsen om samröre med terroristorganisation istället utvidgades och fler gärningar i förhållande till en terroristorganisation blev straffbara.¹²⁷

Denna punkt infördes i lagtexten för att regeringen inte ansåg att det var lämpligt att i lagtexten ytterligare försöka konkretisera alla samröreshandlingar som omfattas av straffansvaret. Regeringen menade i detta sammanhang att samröre med en terroristorganisation kan ske på många olika sätt och se olika ut beroende på vilken typ av organisation det rör sig om. Om denna tredje punkt inte finns med i lagtexten kan risken uppstå att straffvärda samröresgärningar hamnar utanför det straffbara området.¹²⁸

Regeringen anför dock i propositionen att det inte är fråga om en helt öppen bestämmelse. Eftersom det ska röra sig om annat ”liknande” stöd omfattar straffansvaret enligt punkten 3 bara sådant stöd som till sin art är jämförbar med sådant stöd som avses i övriga punkter i bestämmelsen.¹²⁹

---

¹²³ Ds 2017:62 s. 96.

¹²⁴ Ds 2017:62.

¹²⁵ Se Utkast till lagrådsremiss s. 10 och s. 18; Se bilaga 8 i Utkast till lagrådsremiss för Lagrådets yttrande.

¹²⁶ Se Utkast till lagrådsremiss s. 5 och s. 21.

¹²⁷ Se Utkast till lagrådsremiss s. 18; se Lagrådets yttrande i prop. 2019/20:36 i bilaga 11.

¹²⁸ Prop. 2019/20:36 s. 31.

¹²⁹ Ibid.

Gällande vad som kan anses utgöra liknande stöd i förhållande till punkten 1 menar regeringen att det ska röra sig om att någon tar befattning med sådan utrustning som liknar någon av de i denna punkt särskilt uppräknade typerna av utrustning. Det kan röra sig om andra skadliga eller farliga ämnen som är särskilt ägnade att användas för särskilt allvarlig brottslighet.¹³⁰ Vidare kan det röra sig om sådan skyddsutrustning som kan användas i strid, t.ex. skottsäkra västar och hjälmar. Regeringen anförde att bestämmelsen även bör omfatta gärningar som har stark anknytning till den utrustning som omfattas av punkten 1 utan att det handlar om att ta befattning med den. Det kan då röra sig om att bistå en terroristorganisation med teknisk support på avancerade vapen eller genom att skicka en kod eller en teknisk uppdatering till ett fordon. Att möjliggöra användning av utrustningen genom att förse organisationen med manualer till den får enligt regeringen också anses likna att ta befattning med utrustningen.¹³¹

Beträffande punkten 2 ska det röra sig om gärningar som kommer organisationen till nytta på ett liknande sätt som när mark eller lokaler upplåts till denna. Det kan t.ex. handla om andra sätt att, utan att det innebär en upplåtelse, ordna lokaler för en terroristorganisation eller att sätta upp läger åt den. Att skydda organisationens lokaler genom att hålla vakt utanför är enligt propositionen ett annat exempel. Däremot torde att bjuda in till medlemsmöte i sitt hem inte omfattas av straffansvaret.¹³²

2.2.2 Samröresbrottets subjektiva rekvisit

För ansvar för samröresbrott krävs uppsåt. Enligt propositionen räcker det dock att gärningspersonens uppsåt omfattar de faktiska omständigheterna som, enligt en objektiv bedömning, gör att samröret är ägnat att främja, stärka eller understödja terroristorganisationen. Att uppsåtet bara behöver omfatta de faktiska omständigheterna innebär att uppsåt ska föreligga i förhållande till att det rör sig om en viss typ av utrustning eller stöd och att befattningen, upplåtelsen, eller tillhandahållandet sker för eller till en terroristorganisation. Det anføres att det inte bör krävas att gärningspersonen har haft en avsikt att främja, stärka eller understödja terroristorganisationen i det enskilda fallet, dvs. det krävs inte något uppsåt i förhållande till att terroristbrott eller annan särskilt allvarlig brottslighet ska begås.¹³³

2.2.3 Osjälvtändiga brottsformer

Försök till samröresbrott är straffbelagt enligt rekryteringslagen 7 a §. Regeringen framhåller att för att kriminalisering av förstadier till brott ska vara rättfärdigad bör vissa kriterier vara uppfyllda. Exempelvis gäller som allmän utgångspunkt att beteendet som kriminaliseras är straffvärt, och det

---

¹³⁰ Ibid. s. 31-32.

¹³¹ Ibid. s. 32.

¹³² Ibid. s. 32.

¹³³ Ibid. s. 33.

bör dessutom i praktiken finnas fall av brottet som är så allvarliga att ett ingripande på förstadiet framstår som motiverat. Kriminaliseringen bör även ha en viss effekt på så sätt att det finns ett reellt tillämpningsområde för den tänkta osjälvständiga brottsformen och att det blir möjligt att i praktiken upprätthålla kriminaliseringen. Regeringen anger som exempel att om någon försöker anskaffa t.ex. ett vapen för en terroristorganisation men inte lyckas är detta en straffvärd gärning. I övrigt ges ingen förklaring eller motivering till att kriminalisera försök till samröresbrott, utan det konstateras bara att det bedöms finnas ett praktiskt behov av kriminaliseringen.¹³⁴ Trots att samröresbrottet också är ett förstadiébrott görs inga sådana överväganden vid införandet av fullbordat samröresbrott.

2.2.4 Farerekvisitet

Som uttryckligen stadgas i lagtexten krävs att den aktuella samröresgärningen är ägnad att främja, stärka eller understödja en terroristorganisation. Konstruktionen ”ägnad att” beskriver ett abstrakt farebrott. Till skillnad från konkreta farebrott kräver abstrakta farebrott inte att åklagaren behöver bevisa att någon faktisk fara för ett konkret angivet intresse har uppstått; det räcker att det visas en genomsnittlig eller typisk farlighet i handlingssättet.¹³⁵ I propositionen uttrycks detta på så sätt att samröret med terroristorganisationen ifråga ska vara sådant att det typiskt eller generellt sett bidrar till terroristorganisationen på ett sådant sätt att det finns risk för att terroristorganisationen främjas, stärks eller understöds. Åklagaren behöver så inte visa att denna effekt eller detta syfte med samröresgärningen har uppstått eller uppnåtts.¹³⁶

2.2.5 Ringa brott undantas från det straffbara området

Enligt rekryteringslagen 7 § döms inte till ansvar för samröresbrott om samröret har varit obetydligt eller om gärningen med hänsyn till andra omständigheter är att anse som ringa. Syftet med denna begränsning är att undanta mer perifera gärningar som därmed inte kan anses straffvärda och för att undvika orimliga resultat.¹³⁷ Som exempel nämns att enbart vid ett enstaka tillfälle anskaffa något enklare transportmedel för en terroristorganisation.¹³⁸

---

¹³⁴ Ibid. s. 35.

¹³⁵ Prop. 2019/20:36 s. 33; SOU 2016:7 s. 195-199.

¹³⁶ Prop. 2019/20:36 s. 64.

¹³⁷ Ibid. s. 36.

¹³⁸ Ibid. s. 70.

3 Osjälvständiga brottsformer

3.1 Bakgrund

Sverige har, i internationell jämförelse, relativt långtgående bestämmelser om förberedelse, stämpling och medverkan.¹³⁹ Dessa brottsformer får anses utgöra de yttre ramarna för hur långt ut i förfäلتet det traditionellt har accepterats att kriminalisera vissa allvarligare gärningar i svensk rätt. Det finns givetvis undantag¹⁴⁰, men denna reglering torde utgöra ett slags huvudregel för förfältskriminalisering. Syftet med detta kapitel är fastställa i vilken utsträckning regelverket med osjälvständiga brottsformer kan tänkas träffa de gärningstyper som samröresbrottet träffar, och vilka gärningstyper som faller utanför detta regelverk. De gärningstyper som faller utanför den befintliga regleringen om osjälvständiga brottsformer får anses utgöra avsteg från huvudregeln.

Den osjälvständiga brottsform som främst är aktuell för denna utredning är den typen av förberedelse som innefattar befattning med ett hjälpmedel som är särskilt ägnat att användas vid ett brott. Denna brottsform är främst aktuell i förhållande till de brott som omfattas av den första punkten (och därmed också i viss mån den tredje punkten) i samröresbestämmelsen. Övriga förberedelse- och stämplingsgärningar tar sikte på andra typer företeelser som inte har något nära samband med den typen av gärningar som samröresbrottet tar sikte på.

Stämpling tar sikte på de fall då personer träder i förbindelse med varandra för att förbereda, möjliggöra eller underlätta brott, men omfattar inte varje sådan förbindelse. Det är tre handlingstyper som är straffbelagda såsom stämpling.¹⁴¹ Dessa är att i samråd med någon annan besluta en brottslig gärning, att söka anstifta någon annan eller att åta eller erbjuda sig att utföra gärningen.¹⁴² Som framgår av framställningen i föregående kapitel är dessa gärningar närmare kopplade till rekrytering och offentlig uppmaning till terrorism, än till de typer av gärningar som samröresbrottet tar sikte på.

Förberedelse till brott omfattar även de fall då någon lämnar eller mottar betalning för att täcka kostnader för utförande av ett brott.¹⁴³ Det kriminaliserade området kan sägas omfatta mottagandet av pengar och liknande med *uppsåt att utföra brott* och lämnande av pengar och liknande med *uppsåt att främja brott*.¹⁴⁴ Att utfästa eller betinga sig betalning utgör

---

¹³⁹ Cameron & Jonsson Cornell (2017) s. 732.

¹⁴⁰ T.ex. vapenbrott enligt vapenlag (1996:67) 9 kap. 1 §, rattfylleri enligt lag (1951:649) om straff för vissa trafikbrott 4 §, kontakt för att träffa barn i sexuellt syfte enligt brottsbalken 6 kap. 10a §.

¹⁴¹ Brottsbalkskommentaren till 23:2 (besökt 19 maj)

¹⁴² Se BrB 23 kap. 2 § andra stycket.

¹⁴³ Se BrB 23 kap. 2 § andra stycket punkten 1.

¹⁴⁴ Prop. 2000/01:85 s. 33; Jareborg m.fl. (2013) s. 418.

inte förberedelse enligt lagtexten, men kan vara ett led i en stämpling.¹⁴⁵ Att motta pengar med uppsåt att främja brott omfattas inte heller av bestämmelsen. Som nämnts i föregående kapitel ansågs inte förberedelsebestämmelsen vara tillräcklig för att genomföra finansieringskonventionen bl.a. av detta skäl. I dessa fall kompletteras så finansieringsfallen av finansieringslagen.¹⁴⁶ I de fall då det rör sig om en benefik överlåtelse av t.ex. mark kan finansieringslagen också under vissa förutsättningar träffa sådana gärningar som annars hade omfattats av punkten 2 i samröresbestämmelsen.¹⁴⁷ I övrigt har inte sådana gärningar något nära samband med någon av de andra terroristbrotten eller någon av de osjälvtändiga brottsformerna i BrB 23 kap. Nästkommande avsnitt utgår därmed främst ifrån de gärningar som omfattas av punkten 1 i samröresbestämmelsen.

3.2 Allmänt om förberedelse

Förberedelse till brott är straffbelagt enligt BrB 23 kap. 2 § när det särskilt anges att ett visst brott omfattas av förberedelseansvar. Det är således inte förberedelse till alla brott som är straffbelagda, utan det krävs ett särskilt stadgande i den aktuella straffbestämmelsen att sådant ansvar är föreskrivet. Förberedelseansvar aktualiseras vidare inte om gärningspersonen har gjort sig skyldig till fullbordat brott eller försök.¹⁴⁸

Med ”brott” i BrB 23 kap. 2 § avses endast brott i gärningsmannaskap. Av detta följer att t.ex. förberedelse till förberedelse inte är kriminaliserat¹⁴⁹ och inte heller förberedelse till medhjälp.¹⁵⁰ Medverkan till straffbelagd förberedelse är däremot kriminaliserat. Detta följer av ordalydelsen i BrB 23 kap. 4 § första stycket, vilken föreskriver att ansvar för medverkan föreligger vid alla brottsbalksbrott. Med detta avses såväl fullbordat brott som straffbelagt försök, förberedelse och stämpling samt underlåtenhet att avslöja eller hindra brott.¹⁵¹

Har det brottet som förberedelsegärningen syftade till av någon annan förts fram till fullbordad eller straffbart försök kommer den som förberett brottet i regel att dömas för medverkan till fullbordat brott eller försök, och inte för förberedelse. Detta gäller dock bara om den som förberett eller stämplat till brottet hade uppsåt till det fullbordade brottet eller till det som försöksgärningen relaterade till. Om försöket eller det fullbordade brottet

---

¹⁴⁵ Prop. 2000/01:85 s. 33; Jareborg m.fl. (2013) s. 417.

¹⁴⁶ Brottsbalkskommentar till 23:2 (besökt 19 maj).

¹⁴⁷ Prop. 2019/20:36 s. 30.

¹⁴⁸ Jareborg m.fl. (2013) s. 422.

¹⁴⁹ Se t.ex. NJA 2007 s. 774 där gärningen ifråga bedömdes utgöra förberedelse till förberedelse till brott varpå den tilltalade frikändes. Frågan aktualiserades också i NJA 2011 s. 627 där gärningen dock ansågs utgöra förberedelse till allmänfarlig ödeläggelse och inte förberedelse till förberedelse.

¹⁵⁰ Prop. 2000/01:85 s. 33 och s. 51.

¹⁵¹ Juno internet, brottsbalk (1962:700) 23 kap. 4 §, not 1157, 2021-03-21.

starkt avviker från vad den förberedande eller stämplande personen avsåg kan det tänkas att denne undgår medverkansansvar på grund av bristande uppsåt. I sådant fall kvarstår dennes ansvar för förberedelse eller stämpling.¹⁵²

3.3 Förberedelse – hjälpmedelsfallen

3.3.1 Objektiva rekvisit

En första fråga att besvara i de s.k. hjälpmedelsfallen är huruvida det aktuella hjälpmedlet utgör ett hjälpmedel i lagens mening. Hjälpmedelsbegreppet har inte några formella begränsningar, utan i praktiken kan vad som helst utgöra ett hjälpmedel vid förövandet av ett brott.¹⁵³ Det ska dock vara ”särskilt ägnat” att användas som hjälpmedel vid ett brott.¹⁵⁴ Det kan anmärkas att hjälpmedelsbegreppet inte bara omfattar fysiska föremål utan även immateriella objekt, så som t.ex. datavirus.¹⁵⁵

Gällande kravet på befattning med hjälpmedlet anges i lagtexten att denna ska ske genom att gärningspersonen skaffar, tillverkar, lämnar, tar emot, förvarar, transporterar, sammanställer eller tar annan liknande befattning. Enligt propositionen ska begreppet befattning förstås i inskränkt bemärkelse. Att köpa eller sälja ett hjälpmedel utan att någonsin ha innehaft det utgör inte en sådan befattning som avses.¹⁵⁶ Beträffande fysiska föremål torde det i normalfallet innebära att ett krav på att gärningspersonen har haft föremålet i sin besittning.¹⁵⁷ Befattningen behöver dock inte ha varit omedelbar, som exempelvis i en situation där flera gärningspersoner agerar tillsammans och det är närmast slumpmässigt vem som tar direkt befattning med hjälpmedlet.¹⁵⁸

Det förtydligas i propositionen att eftersom även immateriella objekt omfattas av hjälpmedelsbegreppet behöver det inte röra sig om fysiska föremål som tillsammans utgör brott. Därmed kan t.ex. sammanställd information kunna omfattas förutsatt att informationen är särskilt ägnad att användas vid brott. En förutsättning för detta är dock att informationen är nedtecknad eller på annat sätt lagrad. Slutligen bör det krävas att hjälpmedlet med hänsyn till sin beskaffenhet är av någorlunda central betydelse för brottets genomförande. Det ska vara typiskt sett lämpat för det aktuella brottet. Här finns dock en begränsning i att helt vardagliga föremål som kan användas som hjälpmedel vid brott inte omfattas, t.ex. en bil eller en mobiltelefon, såvida inte hjälpmedlet har utrustats på något särskilt sätt eller i övrigt har manipulerats.¹⁵⁹

---

¹⁵² Brottsbalkskommentaren till 23 kap. 2 §.

¹⁵³ NJA 2018 s. 512 I p. 18.

¹⁵⁴ Prop. 2000/01:85 s. 41.

¹⁵⁵ Ibid. s. 40 f.

¹⁵⁶ Ibid. s. 50.

¹⁵⁷ NJA 2018 s. 512 I p. 25.

¹⁵⁸ Prop. 2000/01:85 s. 50; NJA 1962 s. 56.

¹⁵⁹ Prop. 2000/01:85 s. 41 f.

I NJA 2018 s. 512 I ansågs ett pappershäfte innehållande en vägbeskrivning och en karta med en särskild markering för en planerad uppgörelse mellan anhängare till två fotbollslag utgöra ett hjälpmedel i lagens mening. Häftet innehöll information om hur, var och när slagsmålet skulle ske. Eftersom pappershäftet med den däri sammanställda informationen var framställt särskilt för det specifika tillfället ansågs det vara särskilt ägnat att användas vid brottet. Det fanns vidare ett tydligt samband mellan pappershäftet och brottets utförande.¹⁶⁰ I rättsfallet hänvisas det till att lagtexten uttryckligen anger att hjälpmedlet ska vara ägnat att användas *vid* ett brott. Det innebär ett krav på ett tydligt samband mellan hjälpmedlet och genomförandet av det planerade brottet. Bestämmelsen träffar inte hanteringen av något som används endast på ett förberedande stadium och som sedan har förlorat sin betydelse vid brottets genomförande. I domen anmärks dock att det inte kan krävas att det råder en omedelbar koppling till den handlingsbeskrivning som straffbestämmelsen anger, utan om användningen av det påstådda hjälpmedlet ingår som ett led i förövandet av brottet synes det ofta finnas skäl att anse att en tillräcklig koppling till brottet finns.¹⁶¹ Asp anför att det inte kan krävas någon omedelbar koppling till det i brottsbeskrivningen använda verbet, dvs. vid mord kan inte krävas att hjälpmedlet skulle vara direkt användbart vid själva dödandet. Detta följer bl.a. av att hjälpmedel som syftar till undvikande av lagföring (t.ex. rånarluvor) anses falla under hjälpmedelsbegreppet.¹⁶²

3.3.2 Subjektiva rekvisit

För ansvar för förberedelse till brott krävs uppsåt. Det krävs vidare att gärningspersonen har haft uppsåt såväl i förhållande till förberedelsehandlingen som i förhållande till det efterföljande brottet.¹⁶³ När det gäller uppsåt i förhållande till ett efterföljande brott räcker det med uppsåt att brott av visst slag förr eller senare ska komma till stånd, även om det ännu inte föreligger en konkret brottsplan.¹⁶⁴ Till skillnad från straffbart försök, vilket ska avse en bestämd gärning, kan straffbar förberedelse så avse olika gärningar hänförliga till en viss brottstyp.¹⁶⁵ Gärningspersonens uppsåt behöver alltså inte avse en viss bestämd gärning.¹⁶⁶

Gällande uppsåtet vid förberedelse kan vidare anmärkas att både uppsåt att främja brott och uppsåt att utföra brott är tillräckligt för ansvar för förberedelse.¹⁶⁷ Förberedelse kan så utgöras av såväl egenförberedelse som förberedelse vid annans utförande av brottet.¹⁶⁸

---

¹⁶⁰ Se punkterna 32 och 33 i domen.

¹⁶¹ Se punkterna 28 och 29 i domen; Asp (2007) s. 141 f.

¹⁶² Asp (2007) s. 141 f; prop. 2000/01:85 s. 50.

¹⁶³ NJA 2011 s. 627 p. 10.

¹⁶⁴ Prop. 2000/01:85 s. 49-52.

¹⁶⁵ NJA 1992 s. 679.

¹⁶⁶ Prop. 2000/01:85 s. 49-52; NJA 2011 s. 627 p. 10.

¹⁶⁷ Jareborg m.fl. (2013) s. 415.

¹⁶⁸ Asp (2007) s. 61.

För ansvar är det tillräckligt med likgiltighetsuppsåt, vilket innebär att gärningspersonen inser risken för att förberedelsegärningen kommer att leda till att fullbordat brott förövas och att förverkligande av risken inte utgör ett relevant skäl att avstå från gärningen.¹⁶⁹ Ett exempel härpå som tas upp i förarbetena är en person som yrkesmässigt förfärdigar falska nycklar eller dylika brottsverktyg åt andra. Denna person har vanligen inte mer än likgiltighetsuppsåt i förhållande till dessa personers brott.¹⁷⁰

3.3.3 Farerekvisitet

För att ansvar för förberedelse ska vara för handen krävs slutligen att det förelegat fara för brottets fullbordan och att denna fara inte har varit ringa. Farerekvisitet i BrB 23 kap. 2 § är alltså ett konkret farerekvisit.¹⁷¹ Att en gärning har innefattat konkret fara för en viss effekt brukar sägas innebära att det ska ha varit möjligt att gärningen skulle medföra denna effekt samt att det dessutom förelegat viss sannolikhet för effekten i den meningen att det framstår som rimligt att förvänta sig effekten som en följd av gärningen.¹⁷² Om faran för brottets fullbordan var ringa spelar det i sådana fall ingen roll om faran varit utesluten endast på grund av tillfälliga omständigheter.¹⁷³

3.4 Förberedelse i förhållande till samröresbrottet

3.4.1 Kravet på särskilt stadgande

Kravet på särskilt stadgande är uppfyllt då det för terroristbrott är föreskrivet straffansvar för såväl försök som förberedelse och stämpling samt för underlåtenhet att avslöja terroristbrott.¹⁷⁴

3.4.2 Gärningsformerna

Förberedelsegärningarna omfattar fler typer av gärningar än samröresgärningarna. Det finns t.ex. inte någon formell begränsning gällande vad som kan utgöra ett hjälpmedel enligt förberedelsebestämmelsen. Samröresbestämmelsens första punkt omfattar däremot endast befattning med en viss typ av föremål, närmare bestämt befattning med viss slags utrustning. Den tredje punkten i samröresbestämmelsen utvidgar visserligen

---

¹⁶⁹ Ibid. s. 63.

¹⁷⁰ Asp (2007) s. 63 som hänvisar till SOU 1944:69 s. 82 (NJA II 1948 s. 196).

¹⁷¹ Prop. 2000/01:85 s. 32 och s. 34.

¹⁷² NJA 2018 s. 512 I p. 30.

¹⁷³ Prop. 2000/01:85 s. 33.

¹⁷⁴ Se terroristbrottslagen 4 §.

tillämpningsområdet och tillåter att även andra föremål än de som räknas upp i den första punkten omfattas av straffansvaret. Det klargörs dock i propositionen att det inte är en helt öppen bestämmelse, utan det måste röra sig om sådan utrustning som till sin art är jämförbar med den utrustning som räknas upp i punkten 1. Oavsett så torde samtliga de föremål som räknas upp i punkten 1 kunna omfattas av hjälpmedelsbegreppet BrB 23 kap. 2 § första stycket.

Gällande befattningen tycks samröresbrottet ha ett mer utvidgat befattningsbegrepp. I propositionen anges exempelvis att befattningen kan avse såväl fysiska åtgärder som åtgärder som inte innebär någon fysisk befattning.¹⁷⁵ I likhet med befattningen enligt förberedelsebestämmelsen synes många av de exempel som räknas upp i propositionen dock kräva att gärningspersonen har haft hjälpmedlet i sin besittning. Som exempel räknas upp att det kan handla om att tillhandahålla, transportera, förvara, reparera eller installera utrustning, liksom att anskaffa eller ordna med transport eller förvaring av utrustningen.¹⁷⁶ Att tillhandahålla något samt att anskaffa eller ordna med transport torde dock inte kräva någon fysisk befattning med utrustningen. Beträffande befattningsbegreppet för förberedelse krävs det däremot besittning av hjälpmedlet, åtminstone gällande fysiska föremål.¹⁷⁷

Förberedelsebestämmelsen kräver dessutom att hjälpmedlet med hänsyn till sin beskaffenhet är av någorlunda central betydelse för brottets genomförande. Helt vardagliga föremål så som en bil omfattas dock inte, såvida det inte har utrustats på något särskilt sätt eller i övrigt har manipulerats. Några sådana krav uppställs inte i samröresbestämmelsen beträffande exempelvis transport av utrustning. Hjälpmedlet behöver så inte vara av central betydelse för brottets genomförande för att omfattas av samröresbestämmelsen.

Vidare torde vissa av de gärningar som omfattas av samröresbrottet utgöra förberedelse till förberedelse till brott, snarare än förberedelse till brott, vilket som sagt inte är kriminaliserat. För att det ska röra sig om förberedelse till brott krävs att det aktuella hjälpmedlet är särskilt ägnat för det aktuella brottet. Detta indikerar att det krävs en stark och avgörande koppling mellan det aktuella hjälpmedlet och brottet som ska förövas¹⁷⁸, vilket inte krävs beträffande samröresbrottet, även om det kan tänkas att vissa samröresgärningar även kan utgöra förberedelsegärningar.

3.4.3 Uppsåtet

Den främsta skillnaden i konstruktionen av uppsåtet för samröresbrottet respektive för förberedelse till brott är att för samröresbrottet krävs endast uppsåt i förhållande till de faktiska omständigheterna. Härmed avses att

---

¹⁷⁵ Prop. 2019/20:36 s. 32.

¹⁷⁶ Ibid. s. 32.

¹⁷⁷ NJA 2018 s. 512 I p. 25.

¹⁷⁸ Jfr NJA 2007 s. 774.

uppsåt föreligger i förhållande till att det rör sig om en viss typ av utrustning eller stöd och att befattningen, upplåtelsen, eller tillhandahållandet sker för eller till en terroristorganisation. Det bör inte krävas att gärningspersonen har haft en avsikt att främja, stärka eller understödja terroristorganisationen i det enskilda fallet, dvs. det krävs inte något uppsåt i förhållande till att terroristbrott eller annan särskilt allvarlig brottslighet ska begås.¹⁷⁹

För förberedelse krävs uppsåt i förhållande till förberedelsegärningen samt ett överskjutande uppsåt i förhållande till det fullbordade brottet. Det räcker att det överskjutande uppsåtet är ett likgiltighetsuppsåt, vilket innebär att gärningspersonen inser risken för att förberedelse- eller stämplingsgärningen kommer att leda till att fullbordat brott förövas och att förverkligande av risken inte utgör ett relevant skäl att avstå från gärningen.

3.4.4 Farerekvisitet

En skillnad mellan förberedelse till brott och samröresbrottet består i att det i förberedelsebestämmelsen uppställs ett konkret farerekvisit, medan samröresbrottsbestämmelsen uppställs ett abstrakt farerekvisit. Beträffande samröresbrottet krävs så inte att det förelegat någon fara för brottets fullbordande, alltså fara för att terroristbrott skulle fullbordas. Det krävs endast att samröret ifråga är sådant att det typiskt eller generellt sett bidrar till terroristorganisationen på ett sådant sätt att det finns risk för att terroristorganisationen främjas, stärks eller understöds. Det behöver dock inte visas att en sådan effekt faktiskt har uppstått.

Samröresbrottets farerekvisit relaterar dessutom inte till en faktisk skada, utan åsyftar en fara för att en terroristorganisation främjas, stärks eller understöds. Själva skadan kan snarare uppkomma i ett senare skede som en direkt eller indirekt följd av att terroristorganisationen har främjats, stärkts eller understötts.

---

¹⁷⁹ Prop. 2019/20:36 s. 33.

4 Rättfärdigandegrunder

4.1 Bakgrund

Samröresbrottet är ett brott av förfältskaraktär. Att ett brott är av förfältskaraktär innebär att de gärningsindivider som kan hänföras dit inte nödvändigtvis orsakar skada. De kan i stället t.ex. vara inriktade på att åstadkomma skada, skapa fara för skada eller innebära risk för skada. Ett förfältsdelikt kännetecknas snarare av att det har ett slags föregiven relation till skada.¹⁸⁰

Det brukar även göras åtskillnad mellan självständiga och osjälvständiga förfältsdelikt. Ett osjälvständigt förfältsdelikt innefattar en referens till ett eller flera andra delikt som i sin tur kan vara antingen ett förfältsdelikt eller ett skadedelikt. Typexempel på osjälvständiga förfältsdelikt i svensk rätt är försök, förberedelse och stämpling. Självständiga förfältsdelikt är sådana brott som har getts en självständig utformning utan referenser till andra brottstyper. Fullbordanspunkten för dessa brott nås innan skada har uppkommit.¹⁸¹ Samröresbrottet är ett sådant självständigt förfältsdelikt. Det följer av redogörelsen i kapitel 2 att fullbordanspunkten för brottet är förlagd relativt långt ifrån den skada som lagstiftaren vill ytterst vill förhindra, nämligen den skada som uppstår vid fullbordat terroristbrott.

Detta kapitel behandlar rättfärdigandegrunder gällande förfältskriminalisering i allmänhet och terroristbrottslighet i synnerhet. För att få en övergripande bild av de teoretiska utgångspunkterna görs först en sammanställning av rättfärdigandegrunder i doktrin. Därefter undersöks hur lagstiftaren har motiverat förfältskriminalisering. Slutligen görs en undersökning av hur förfältskriminalisering har motiverats i folkrättsliga och EU-rättsliga instrument. Denna sista undersökning görs eftersom en stor del av förfältskriminaliseringen av terroristbrott har tillkommit på grund av Sveriges folkrättsliga och EU-rättsliga förpliktelser.

4.2 Rättfärdigandegrunder i doktrin

4.2.1 Varför rättfärdigande?

Kriminalisering är egentligen bara en bland många olika former av social kontroll för att motverka oönskat beteende. Varför behöver då kriminalisering rättfärdigas? Det som skiljer straffrätten från andra former av social kontroll är att det är en kraftig och relativt primitiv samhällsreaktion som inte har

---

¹⁸⁰ Asp (2005) s. 14.

¹⁸¹ Ibid. s. 16.

någon reparativ funktion. Det är snarare improduktivt på det sättet att det inte bidrar till att uppväga eller lindra den skada eller det lidande som åstadkommit genom brottet.¹⁸² På så sätt står bestraffning i strid med en av de mest grundläggande moraliska principerna, nämligen att man bör undvika att göra andra människor illa.¹⁸³

En av straffrättens grundläggande principer, som är relativt okontroversiell, är att kriminalisering ska användas som en sista utväg för att komma tillrätta med ett problem (ultima ratio).¹⁸⁴ Kriminalisering bör således användas restriktivt och det finns såväl individuella som samhälleliga skäl för detta.¹⁸⁵

Ur ett individperspektiv innebär straffhotet en stor inskränkning i den individuella valfriheten och handlingsfriheten eftersom det syftar till att styra individen till att avhålla sig från det beteende som är kriminaliserat.¹⁸⁶ Ett motstående intresse till all straffrätt kan så sägas vara medborgarnas legitima intresse i att deras handlingsfrihet inte ska begränsas mer än nödvändigt.¹⁸⁷ Som nämnt ovan är straffet i sig dessutom väldigt ingripande för individen utan att det har någon reparativ funktion för den skada som har åstadkommit.¹⁸⁸ Besträffning bör därmed rättfärdigas av det enkla skälet att det innebär just ett lidande och ett obehag för den bestraffade. Det är svårt att se hur åläggande av lidande och obehag på en individ inte behöver rättfärdigas på något sätt.¹⁸⁹

Ur ett samhällsperspektiv kan ett högt kriminaliseringstryck urlaka straffrättens fördömande budskap eller medföra att respekten för lagen generellt eroderas. Eftersom ett högt kriminaliseringstryck sprider ut straffsystemets resurser kan det rent praktiskt också medföra att uppklärningsgraden sänks, även för de typer av brott som anses viktigare än andra att förebygga.¹⁹⁰

4.2.2 Allmänna utgångspunkter

De flesta i doktrinen verkar vara överens om att vissa generella kriterier måste vara uppfyllda för att förfäلتskriminalisering ska vara rättfärdigad. I detta avsnitt redogörs för dessa kriterier och de bildar sedan utgångspunkt för den fortsatta framställningen.

---

¹⁸² Jareborg m.fl. (2013) s. 33.

¹⁸³ Asp (2005) s. 45.

¹⁸⁴ Jareborg m.fl. (2013) s. 33; Lernestedt (2003) s. 15.

¹⁸⁵ Lernestedt (2003) s. 15 f.

¹⁸⁶ Ibid. s. 15.

¹⁸⁷ Asp (2005) s. 45.

¹⁸⁸ Jareborg m.fl. (2013) s. 33 f.

¹⁸⁹ Husak (1995) s. 155.

¹⁹⁰ Lernestedt (2003) s. 16; Husak (1995) s. 153.

Straffsystemets övergripande syfte är allmänprevention¹⁹¹ och förfältskriminaliseringar bidrar till att uppnå detta syfte.¹⁹² Det bör dock skiljas mellan bakåtblickande och framåtblickande allmänprevention. Framåtblickande allmänprevention syftar till att förhindra framtida brott genom att ingripa på ett tidigt stadium i gärningskedjan. Skillnaden gentemot bakåtblickande allmänprevention är att bakåtblickande allmänprevention relaterar till redan utförda brott.¹⁹³ Denna typ av allmänprevention förlitar sig på att straffhotet som sådant verkar allmänpreventivt genom avskräckning, moralbildning och vanebildning.¹⁹⁴ Förfältskriminaliseringar har i regel framåtblickande allmänprevention som huvudsakligt skäl för kriminalisering.¹⁹⁵

Med utgångspunkt i att straffsystemets övergripande syfte är allmänprevention torde det vara oförenligt med syftet att inte överhuvudtaget införa kriminaliseringar som syftar till att förebygga vissa brott.¹⁹⁶ Det främsta skälet bakom förfältskriminalisering är nämligen att skapa en buffert eller en skyddszon runt det intresse man vill skydda genom att straffansvaret tidigareläggs till ett stadium då det ännu inte "hänt något".¹⁹⁷

En gärnings straffvärde bildar utgångspunkt för huruvida kriminalisering är rättfärdigad.¹⁹⁸ Hur straffvärd en gärning är har främst att göra vilka intressen den hotar och hur skyddsvärda dessa intressen är. Huruvida ett intresse är skyddsvärt kan i viss mån utläsas ur legaldefinitionen av straffvärde som finns i BrB 29 kap. 1 § andra stycket. Av denna framgår att en gärnings relativa straffvärde i ett konkret fall främst beror på den skada, kränkning eller fara som gärningen inneburit, vad den tilltalade insett eller borde ha insett om detta samt de avsikter eller motiv som hen haft. Det ska vid bedömningen också särskilt beaktas om gärningen inneburit ett allvarligt angrepp på någons liv eller hälsa eller trygghet till person.¹⁹⁹

Straffvärdet är således kopplat till det mått av skuld gärningspersonen visar och till den skada hen har orsakat genom sitt handlande.²⁰⁰ Enligt den svenska skuldprincipen bör endast den som ådagalagt skuld drabbas av straffrättsligt ansvar. De två skuldformerna som finns i svensk rätt är uppsåt och oaktsamhet, men på ett mer generellt plan exemplifierar skuldbegreppet en förkastlig attityd till de värden eller intressen som skyddas genom kriminaliseringen.²⁰¹ Liknande ståndpunkter framförs i anglo-amerikansk

---

¹⁹¹ Jareborg m.fl. (2013) s. 34.

¹⁹² Asp (2005) s. 46 f. och s. 120 f.; Ashworth och Zedner (2014) s. 95 ff.

¹⁹³ Ashworth och Zedner (2014) s. 96 f.

¹⁹⁴ Jfr Jareborg m.fl. (2013) s. 34.

¹⁹⁵ Jfr Ashworth och Zedner (2014) s. 95-102.

¹⁹⁶ Asp (2005) s. 120 f.; Ashworth och Zedner (2014) s. 95 ff.

¹⁹⁷ Lernestedt (2003) s. 272; Asp (2005) s. 23.

¹⁹⁸ Jareborg m.fl. (2013) s. 40; Asp (2005) s. 51 och s. 67.

¹⁹⁹ Jareborg m.fl. (2013) s. 40 f.

²⁰⁰ Ashworth och Zedner (2014) 112 ff.; Asp (2005) s. 51; Husak (1995) s. 170; Jareborg m.fl. (2013) s. 40.

²⁰¹ Jareborg m.fl. (2013) s. 48 f.

doktrin.²⁰² Här hänvisas bl.a. till ”harm plus culpability” som idealformen för ett brott, där skuldkravet normalt är antingen uppsåt eller oaktsamhet.²⁰³

För att en kriminalisering ska vara legitim bör alltså vissa subjektiva krav på gärningspersonen uppställas, men det bör även uppställas vissa objektiva krav på gärningen. Straffvärdet är som nämnt ovan även beroende av vilken skada, kränkning eller fara gärningen har inneburit. En viktig aspekt att beakta är avståndet mellan en gärningstyp och det intresse som den aktuella kriminaliseringen avser träffa. Detta är avgörande vid bedömningen av om kriminaliseringen är rättfärdigad.²⁰⁴ Utgångspunkten är att ju längre ifrån skada på ett skyddsintresse en gärningstyp befinner sig, desto mindre skäl finns för kriminalisering.²⁰⁵ I svensk rätt och i svensk doktrin laborerar man med begrepp så som skada, konkret fara, abstrakt fara och presumerad fara.²⁰⁶ I anglo-amerikansk rätt och doktrin finns ungefär motsvarande begrepp.²⁰⁷ Där laborerar man också med olika handlingsbegrepp så som ”any overt act”, ”a substantial step”, ”more than merely preparatory” och ”last act”, för att indikera var i handlingsprogressen det är rättfärdigat att placera ansvaret vid förfälsbrott.²⁰⁸ Generellt sett ska handlingen ifråga på något sätt innebära att den medför en större eller mindre *risk* för skada på det skyddade intresset.²⁰⁹

Sammanfattningsvis bör en kriminalisering kunna rättfärdigas utifrån allmänpreventiva överväganden *och* utifrån straffvärdemässiga överväganden. I de straffvärdemässiga övervägandena ingår bedömningar kring skyddsintresse, subjektiva krav på gärningspersonen och objektiva krav på gärningen.

4.2.3 Rättfärdigande och allmänprevention

Allmänprevention som rättfärdigandegrund är visserligen viktig men den utgör snarare ett nödvändigt krav för kriminalisering än ett tillräckligt krav. Skulle allmänprevention ensam få rättfärdiga kriminalisering hade även oskyldiga individer kunnat bestraffas om detta bidrog till att förebygga brott. Asp talar om den kantianska invändningen mot allmänprevention som ensam rättfärdigandegrund för kriminalisering, nämligen att detta hade tillåtit att vi hade använt enskilda individer som medel för att uppnå ett högre syfte. Den kantianska invändningen innebär att människor inte bör behandlas endast som medel utan som mål i sig själva. Därmed är hänvisningen till

---

²⁰² Ashworth och Zedner (2014) s. 96 ff; Ashworth och Zedner (2011) s. 283; Husak (1995) s. 170 ff.

²⁰³ Ashworth och Zedner (2011) s. 283;

²⁰⁴ Jareborg m.fl. (2013) s. 42 f.; Lernestedt (2003) s. 272; Asp (2005) s. 61 ff.; Ashworth och Zedner (2014) s. 112 ff.; Husak (1995) s. 173.

²⁰⁵ Jareborg m.fl. (2013) s. 42 f.

²⁰⁶ Ibid. s. 98 ff. och s. 42; Lernestedt (2003) s. 276 ff.; jfr Asp (2005) s. 69 ff.

²⁰⁷ Se Ashworth och Zedner (2014) s. 96 ff. där de talar om bl.a. harm plus culpability, crimes of concrete endangerment och crimes of abstract endangerment.

²⁰⁸ Ashworth och Zedner (2014) s. 110 ff.; Husak (1995) s. 173.

²⁰⁹ Asp (2005) s. 61 ff.; Ashworth och Zedner (2014) s. 95 ff.; Husak (1995) s. 159 och s. 170 ff.; Lernestedt (2003) s. 277 f.; Jareborg m.fl. (2013) s. 42 och s. 89 ff.

allmänprevention som rättfärdigandegrund endast ett tilläggskrav vad gäller straffsystemets legitimation, innebärande att det i vart fall är icke-legitimt att tillfoga andra människor lidande om det inte har några positiva effekter.²¹⁰

Lernestedt uttrycker en liknande ståndpunkt. Han menar att en kriminalisering i vart fall ska ha sin grund i att beteendet ifråga önskas förebyggt. Däremot kan ökad prevention endast fungera som ett negativt rättfärdigande, innebärande att en reglering som inte ger bättre möjligheter till prevention knappast kan rättfärdigas.²¹¹

Allmänprevention kan således inte utgöra ensam rättfärdigandegrund utan det är av avgörande vikt att kriminaliseringen också kan rättfärdigas utifrån straffvärdemässiga skäl.

4.2.4 Rättfärdigande och skyddsintressen

Avståndet mellan en gärningstyp och det intresse som ytterst avses skyddas genom en kriminalisering har betydelse i straffvärdehänseende. Ju längre ifrån en kränkning av det skyddade intresset en gärningstyp står, desto mindre straffvärd är gärningstypen. På motsvarande sätt är en gärningstyp mer straffvärd ju närmare skada på det skyddade intresset den står.²¹² Generellt kan sägas att hur långt ifrån ett intresse som det är rättfärdigat att förlägga straffansvaret är avhängigt hur viktigt eller skyddsvärt detta intresse är.²¹³

Jareborg anser att det endast är vid de viktigaste skyddsintressena som det finns skäl att kriminalisera gärningar som ligger långt ut i förfältet. Jareborg hänvisar här till de gärningar som enbart innefattar en risk för att skyddsintresset kränks eller att gärningen under vissa omständigheter kan bidra till att skyddsintresset kränks.²¹⁴ Delikt som kan beskrivas på det sättet är abstrakta faredelikt och delikt med presumerad fara. Abstrakta faredelikt innefattar en bedömning huruvida en gärning typiskt sett, dvs. inte nödvändigtvis i det konkreta fallet, kan leda till skada. Vid delikt med presumerad fara har lagstiftaren redan gjort bedömningen att en viss gärning är farlig i något hänseende. Denna presumtion kan inte motbevisas och blir därför inte föremål för prövning i en rättegång.²¹⁵ Vad som utgör särskilt skyddsvärda intressen som förtjänar att skyddas på ett så tidigt stadium är inte helt entydigt men härunder torde åtminstone mänskligt liv och statens bestånd falla.²¹⁶

Lernestedt anför att vid förfältskriminalisering bör utgångspunkt tas i det yttersta intresset som avses skyddas med kriminaliseringen. Den traditionella

---

²¹⁰ Asp (2005) s. 48 f.

²¹¹ Lernestedt (2003) s. 291 f.

²¹² Jareborg m.fl. (2013) s. 40-42.

²¹³ Lernestedt (2003) s. 302 ff; Jareborg m.fl. (2013) s. 43; Asp (2005) s. 59 f.

²¹⁴ Jareborg m.fl. (2013) s. 40-42.

²¹⁵ Ibid. s. 90 f.

²¹⁶ Ibid. s. 40.

avståndsmätningen som brukar göras genom olika tekniker för kriminalisering, dvs. genom de olika skade- och faredelikten samt genom de osjälvständiga brottsformerna försök, förberedelse och stämpling, är otillräcklig eftersom den inte nödvändigtvis tar hänsyn till det yttersta skyddsintresset. Med detta menar han att avståndsmätningen vid förfäلتskriminalisering bör ske med utgångspunkt i det som ytterst önskas förhindrat.²¹⁷

Det Lernestedt anför ifråga om den otillräcklighet som avståndsmätning genom olika tekniker för kriminalisering innefattar, är särskilt aktuell för självständiga förfäلتsdelikt. Lernestedt tar bl.a. upp rattfylleri och innehav av skjutvapen som exempel på förfäلتsbrott vars yttersta intressen är liv och hälsa. Beträffande rattfylleri menar dock lagstiftaren att kriminaliseringen avser skydda intresset ”trafiksäkerheten”.²¹⁸ Därmed förläggs straffansvaret på ett väldigt tidigt stadium, dvs. redan när en person som intagit en viss mängd alkohol börjar föra ett motordrivet fordon.²¹⁹

Rattfylleri och innehav av skjutvapen är klassiska exempel på långtgående förfäلتskriminalisering som tas upp i doktrinen.²²⁰ Vapenbrott är ett innehavsbrott men kan också anses utgöra ett delikt med presumerad fara.²²¹ Vapenbrott kan anses särskilt problematiskt i straffvärdehänseende eftersom det presumeras att innehavet i sig utgör en risk för skada. Detta gäller trots att det regelmässigt fordras att ytterligare åtgärder vidtas av gärningspersonen själv eller av någon annan eller att ytterligare omständigheter tillkommer, för att skada eller fara för skada ska uppstå.²²² Det kan ifrågasättas huruvida gärningspersonen verkligen kan hållas ansvarig för ett innehav när frågan huruvida skada på ett skyddat intresse kan uppstå i framtiden är avhängig om gärningspersonen eller någon annan utför ytterligare handlingar.²²³ Kan det bevisas att gärningspersonen har ett överskjutande uppsåt att använda vapnet för att orsaka skada på ett viktigt skyddsintresse, så som mänskligt liv, hade man kunnat argumentera för att det föreligger ett faktiskt hot på det skyddade intresset. Det krävs visserligen uppsåt för att kunna dömas för vapenbrott men uppsåtet relaterar till själva innehavet.²²⁴ Det krävs därmed inte något överskjutande uppsåt till en faktisk skada på ett skyddat intresse.²²⁵

---

²¹⁷ Lernestedt (2003) s. 301 ff.

²¹⁸ Ibid. s. 301 ff.

²¹⁹ Se lag (1951:649) om straff för vissa trafikbrott 4 § st. 1.

²²⁰ Jareborg m.fl. (2013) s. 90; Asp (2005) s. 69 f.; Ashworth och Zedner (2014) s. 99 ff.

²²¹ Jareborg m.fl. (2013) s. 90.

²²² Asp (2005) s. 69 ff.

²²³ Ibid. s. 70 f.

²²⁴ Se vapenlagen 9 kap. 1 §.

²²⁵ Jfr NJA 2015 s. 45 där ett antal personer dömdes för vapenbrott när syftet med innehavet var att skaffa fram information i publicistiskt syfte för Expressens räkning, för att sedan överlämna vapnet till polisen.

4.2.5 Rättfärdigande och subjektiva krav

De flesta i doktrinen synes överens om att det vid kriminalisering av förfäلتsgärningar bör föreligga vissa subjektiva krav på gärningspersonen i förhållande till det intresse som avses skyddas med kriminaliseringen. De är dock inte helt eniga om vilket det subjektiva kravet bör vara i olika sammanhang. Enligt Husak bör det subjektiva kravet vara högt ställt och i princip kräva uppsåt i förhållande till skada på det skyddade intresset.²²⁶ Ashworth och Zedner menar att uppsåt och vetskap bör vara de subjektiva kraven för förfäلتsbrott som har framåtblickande allmänprevention som huvudsakligt skäl för kriminalisering. Med detta avses att gärningspersonen har uppsåt eller med vetskap riskerar skada på skyddsintresset. Med svensk terminologi torde detta motsvara ett krav på avsiktsuppsåt eller insiktsuppsåt.²²⁷

I doktrinen råder inte heller enighet kring hur stor vikt som bör läggas vid det subjektiva kravet. Jareborg och Ashworth representerar två olika utgångspunkter där Jareborg förespråkar en handlingsetisk utgångspunkt, där avgörande vikt läggs vid huruvida en viss effekt uppkommer eller inte, och där Ashworth representerar en sinnelagsetisk utgångspunkt där det avgörande är gärningspersonens subjektiva inställning. Det bör i sammanhanget påpekas att diskussionen främst har förts avseende bestraffning av försöksbrott. I denna diskussion har begreppen subjektiv försökslära och objektiv försökslära använts för att separera huruvida avgörande vikt läggs vid sinnelaget eller vid handlingen.²²⁸ Diskussionen kan i viss mån bidra till den allmänna diskussionen kring hur stor vikt som bör läggas på gärningspersonens subjektiva inställning vid kriminalisering av förfäلتsbrott.

Ashworth är av uppfattningen att ett misslyckat (i meningen att den avsedda effekten inte har uppnåtts) fullbordat försök och ett fullbordat brott bör bestraffas lika strängt. Uppfattningen bygger på ett rättviseperspektiv som innebär att slumpen inte bör påverka det straffrättsliga (och rättvisa) ansvaret. Personen visar i och med försöket sin farlighet och hen ska inte få tillgodoräkna sig s.k. ”objektiva överskott” vid bestraffningen. Med detta menas att den som ”råkar lyckas” i sitt försök inte bör bestraffas strängare än den som misslyckas, eftersom skulden är densamma.²²⁹ Enligt en renodlad sinnelagsetisk utgångspunkt, eller en renodlad subjektiv försökslära, är skuld en nödvändig och tillräcklig förutsättning för ansvar.²³⁰

Enligt en renodlad objektiv försökslära är utgångspunkten det fullbordade brottet. Försök är straffvärt för att det skapar en fara för fullbordat brott. Denna lära lägger vikt endast vid fareskapandet och bortser från subjektiv inställning hos fareskaparen. De två olika typerna av försökslära förekommer mycket sällan i renodlad form utan de tenderar att låna element från varandra.

---

²²⁶ Husak (1995) s. 171.

²²⁷ Ashworth och Zedner (2014) s. 109-115.

²²⁸ Asp (2005) s. 104 f.

²²⁹ Lernestedt (2003) s. 284-286; Asp (2005) s. 104 f.

²³⁰ Lernestedt (2003) s. 286.

Jareborg förespråkar en modifierad objektiv försökslära, eller handlingsetisk utgångspunkt, som innebär att resultatet tillmäts betydelse vid bestraffning. Gärningspersonens subjektiva inställning spelar visserligen roll, men bara negativt; frånvaro av skuld utesluter ansvar.²³¹

I regel innebär förfältsdelikt, åtminstone de med krav på överskjutande uppsåt, en förflyttning från en handlingsetisk mot en sinnelagsetisk position som utgångspunkt för straffrätten. Detta innebär att det är gärningspersonens tankar och avsikter som får avgörande betydelse för frågan om ett brott har begåtts eller inte, snarare än vad gärningspersonen faktiskt har gjort.²³² Asp menar liksom Jareborg att en viss subjektiv inställning inte är tillräckligt för att rättfärdiga en kriminalisering.²³³

4.2.6 Rättfärdigande och objektiva krav

Ju längre ifrån skada på ett skyddsintresse en gärning är, desto mindre rättfärdigad är en kriminalisering även av kausala skäl. Det kan nämligen vara vanskligt att anta att vissa avlägsna gärningstyper faktiskt har en betydande och direkt kausal verkan i förhållande till en eventuell skada på ett skyddat intresse. Detta antagande gör sig mindre relevant ju längre ifrån skadan en gärningstyp befinner sig.²³⁴ Husak menar att för att en kriminalisering ska vara rättfärdigad bör det uppställas ett krav på att gärningstypen ifråga faktiskt skapar en risk för skada på det skyddade intresset.²³⁵ Asp framhåller också att det bör uppställas ett slags farebedömning vid förfältskriminalisering. Eftersom straffrättens övergripande syfte är allmänprevention och därmed syftar till att undertrycka beteende som är skadligt (eller som ökar risken för skada), bör det därför kunna påvisas att ett beteende som kriminaliseras korrelerar med skada, dvs. innebär en ökad risk för skada.²³⁶ Husak menar att detta krav normalt torde uppfyllas om gärningspersonen har ett överskjutande uppsåt att åstadkomma sådan skada. Det torde följa av rent sunt förnuft att ett sådant uppsåt ökar risken för skada.²³⁷ Detta antagande går dock inte att tillämpa på självständiga förfältsdelikt som inte kräver ett överskjutande uppsåt.²³⁸

I linje med argumentet om kausalitet framför Husak att det också bör krävas att gärningspersonen ges möjlighet att vidta åtgärder som visar att förfältsgärningen ifråga inte rent faktiskt ökade risken för skada. Ett sådant krav bör uppställas eftersom förfältsgärningar inte nödvändigtvis orsakar en faktisk risk för skada på ett skyddat intresse. Skulle så ändå vara fallet ges gärningspersonen en möjlighet att bryta kausalkedjan.²³⁹ Detta argument är

²³¹ Lernestedt (2003) s. 284-286.

²³² Asp (2005) s. 104; Lernestedt (2003) s. 275.

²³³ Asp (2005) s. 146; se nedan avsnitt om kravet på ett farerekvisit.

²³⁴ Husak (1995) s. 172 f.; Asp (2005) s. 61 ff.; Ashworth och Zedner (2014) s.

²³⁵ Husak (1995) s. 172.

²³⁶ Asp (2005) s. 114 ff.

²³⁷ Husak (1995) s. 172.

²³⁸ Ibid. s. 176.

²³⁹ Ibid. s. 177 f.

relaterat till tanken om människan som en moraliskt ansvarig agent som kan ändra sig och besluta att avstå från att genomföra en gärning som medför skada på ett skyddat intresse.²⁴⁰ Genom att ingripa på ett tidigt stadium innan personen har visat att hen avser avstå från en sådan skadlig gärning skapar problem både ifråga om kausalitet och ansvarighet. Ashworth och Zedner framför liknande argument som Husak i denna fråga.²⁴¹

För att en person ska hållas straffrättsligt ansvarig på ett tidigt stadium i handlingsprogressen bör hen ha uttryckt en avsikt att utföra de ytterligare gärningar som krävs för att skada på ett skyddat intresse ska uppstå. Annars går det inte att härleda ansvar för sådan eventuell framtida skada till personen ifråga. Avsaknad av en sådan avsikt innebär också att det inte rent kausalt går att fastställa att förfäلتsgärningen faktiskt skulle leda till en sådan skada. För att en person ska kunna hållas ansvarig för eventuella framtida gärningar av någon annan, så som exempelvis kan vara fallet vid innehavsbrott eller medlemskapsbrott i engelsk rätt, bör den första personen ha varit tillräckligt involverad i denna andra persons agerande. Sådan tillräcklig involvering kan ske genom att den första personen har uppmanat, hjälpt till eller annars ha främjat den andra personens gärning.²⁴²

Som nämnts ovan kan sådana argument också kopplas till uppfattningen om människan som en moraliskt ansvarig agent. Ashworth och Zedner hänvisar till att lagen innefattar möjligheten till frivilligt tillbakaträdande vilket ger uttryck för att människan är en moraliskt ansvarig agent som kan ångra sig och fatta beslut om att avstå från att utföra gärningar som skadar ett straffrättsligt skyddat intresse. Ansvarsfrihet vid frivilligt tillbakaträdande vid försök, förberedelse och stämpling föreligger även i svensk rätt enligt BrB 23 kap. 3 §. Respekt för människans förmåga att fatta sådana beslut kränks om straffrättsligt ansvar inträder redan vid "any overt act", "a substantial step" och "more than merely preparatory". Det som återstår är att straffrättsligt ansvar inträder då gärningspersonen har utfört den sista gärningen, "the last act".²⁴³

Asp är av ungefär samma uppfattning som Ashworth och Zedner gällande var i handlingsprogressen straffrättsligt ansvar bör inträda. Ifråga om förfäلتsdelikt som kräver överskjutande uppsåt i förhållande till att skada ett straffrättsligt skyddat intresse, är det rättfärdigat att placera det straffrättsliga ansvaret vid den punkt då gärningspersonen har visat sig beredd att offra det skyddade intresset. Denna punkt infaller då gärningspersonen medvetet släpper kontrollen över händelseutvecklingen och därmed släpper kontrollen över huruvida ett intrång i det bakomliggande intresset kommer att ske. Fram till denna punkt har gärningspersonen möjlighet att tillbakaträda och förhindra att skadan faktiskt uppstår.²⁴⁴ Asp menar dock också att osjälvständiga förfäلتsdelikt med krav på överskjutande uppsåt är

---

²⁴⁰ Ibid.; Asp (2005) s. 81 f.;

²⁴¹ Ashworth och Zedner (2014) s. 110 ff.

²⁴² Ibid. s. 110 ff.

²⁴³ Ibid. s. 110 ff.

²⁴⁴ Asp (2005) s. 98-125.

rättfärdigade när gärningspersonen ligger så nära punkten när förlorad kontroll inträder att hen kan presumeras vara beredd att offra det bakomliggande intresset.²⁴⁵ Med hänvisning till Friedrich Dencker och Günther Jakobs anför Asp att om straffansvaret placeras tidigare än så går vi mot en fiendestraffrätt som behandlar sina medborgare som fiender och farekällor snarare än som moraliskt ansvariga agenter.²⁴⁶

En situation som Asp framhåller som kan innebära att en person släpper kontrollen över händelseförloppet är när denne deltar i ett sammanhang då det skapas ett socialt tryck på grund av viljebindningar mellan flera personer att utföra vissa gärningar. I dessa fall kan risken för att brott kommer till stånd öka, eftersom de involverade personerna skapar (eventuellt ömsesidiga) förväntningar på visst handlande genom att de ”investerar” exempelvis engagemang i ett visst projekt. När man samverkar med andra på ett sådant sätt förbinder man sig att begå brott på ett annat sätt än om man agerar ensam. Det blir då svårare för alla inblandade i projektet att låta det rinna ut i sanden än om man hade agerat ensam. En person som ger sig in i ett sådant projekt kan ofta sägas ha tappat kontrollen över händelseförloppet.²⁴⁷

4.3 Rättfärdigandegrunder i lagstiftning

4.3.1 Allmänna rättfärdigandegrunder

Genom prop. 2015/16:113 utvidgades förfältskriminalisering för ett stort antal brott genom att fler brott belades med framför allt förberedelse- och stämplingsansvar.²⁴⁸ Det övergripande syftet bakom förfältskriminaliseringen är framåtblickande allmänprevention.²⁴⁹ Det följer av redogörelsen i föregående avsnitt att allmänprevention inte bör utgöra ett tillräckligt skäl för att rättfärdiga förfältskriminalisering. Vore det tillräckligt finns det i teorin ingen borte gräns för när kriminalisering kan ske. Lagstiftaren hänvisar dock även till andra rättfärdigandegrunder som denne anser gör det befogat att ingripa på ett tidigt stadium i brottskedjan. Nedan redogörelse utgår ifrån den ovan nämnda propositionen och utredningen som föregick den.

4.3.1.1 Gärningen är straffvärd

För att en kriminalisering ska vara befogad gäller som allmän utgångspunkt att det beteende som ska kriminaliseras är straffvärt.²⁵⁰ Utredningen framhåller att när kriminalisering övervägs av såväl självständiga som

---

²⁴⁵ Ibid. 126 f.

²⁴⁶ Ibid. s. 75-82 och s. 112.

²⁴⁷ Ibid. s. 131.

²⁴⁸ Se prop. 2015/16:113 och 2015/16:JuU16.

²⁴⁹ Prop. 2015/16:113 s. 39.

²⁵⁰ Ibid.

osjälvständiga brott är det av central betydelse att analysera vilka intressen som ska skyddas genom den övervägda lagstiftningen och om de gärningar som ska straffbeläggas innebär eller riskerar att innebära skada på dessa intressen.²⁵¹

En utgångspunkt för bedömningen av om ett brott bör straffbeläggas på försöks-, förberedelse- eller stämplingsstadiet är det fullbordade brottets abstrakta straffvärde.²⁵² Det abstrakta straffvärdet är det straffvärde som framgår av brottstypens straffskala om man jämför den med straffskalorna för andra brott. Det abstrakta straffvärdet kan sägas återspegla lagstiftarens syn på hur allvarlig en brottstyp är i relation till andra brottstyper.²⁵³ Sammanfattningsvis bildar straffskalorna för de enskilda självständiga brotten utgångspunkt för hur straffvärt ett brott är och kan bli avgörande vid bedömningen om huruvida brottet bör straffbeläggas redan på försöks-, förberedelse- eller stämplingsstadiet.

I straffvärdehänseende lägger lagstiftaren också vikt vid avståndet mellan den gärningstyp som eventuellt kriminaliseras och det intresse som avses skyddas med kriminaliseringen. Lagstiftaren anser, liksom doktrinen, att ju närmare skada på ett skyddat intresse en gärningstyp är, desto mer straffvärd är gärningstypen och desto starkare skäl för kriminalisering. Härvid konstateras att det som regel finns starkare skäl för förfäلتskriminalisering om det självständiga brottet är konstruerat som ett skadebrott än som ett farebrott.²⁵⁴ I linje med detta är utrymmet för att straffbelägga försök till brott något större än beträffande förberedelse och stämpling, eftersom försök typiskt sett ligger närmare skada på det skyddade intresset.²⁵⁵ Vidare bör förberedelse och stämpling endast vara straffbelagt för företeelser som kan anses vara särskilt farliga med hänsyn till risken för att fullbordat brott ska begås.²⁵⁶

4.3.1.2 Det finns ett behov av kriminaliseringen

Det är också av vikt att det vid kriminaliseringen av förstadier till brott finns skäl att anta att kriminaliseringen har någon effekt. Det måste därmed undersökas om det för den aktuella brottstypen finns något reellt tillämpningsområde för den tänkta osjälvständiga brottsformen. Det måste också krävas att införandet av ett straffansvar skulle få praktisk betydelse och att det blir möjligt att i praktiken upprätthålla kriminaliseringen.²⁵⁷

Enligt utredningen bör ett första steg i behovsprövningen gå ut på att på ett allmänt plan bedöma om det är så angeläget att ingripa mot brottet innan det fullbordas, för att en kriminalisering av ytterligare förstadier till brottet kan anses befogad. Det bör exempelvis anses mer angeläget att förhindra brott

---

²⁵¹ SOU 2014:63 s. 88.

²⁵² Prop. 2015/16:113 s. 39-40.

²⁵³ Jareborg & Zila (2017) s. 105-106.

²⁵⁴ Prop. 2015/16:113 s. 40; SOU 2014:63 s. 93.

²⁵⁵ Prop. 2015/16:113 s. 40.

²⁵⁶ Prop. 2000/01:85 s. 35; prop. 2015/16:113 s. 40.

²⁵⁷ Prop. s. 2015/16:113 s. 40.

som orsakar skada på person än brott som enbart orsakar förmögenhetsskada. Det bör också anses mer angeläget att förhindra brott som orsakar oåterkallelig skada än sådana som orsakar skada som kan repareras eller återställas.²⁵⁸

Att brottstypen ska ha ett reellt tillämpningsområde för den ifrågavarande osjälvständiga brottsformen innebär t.ex. att det för en gärning som uteslutande eller näst intill uteslutande utförs spontant och utan planering saknas praktisk betydelse att kriminalisera förberedelse. I sådana fall finns det inte något behov av kriminalisering.²⁵⁹

4.3.1.3 Utredningens kriminaliseringskrav

I propositionen lägger regeringen främst vikt vid straffskalan för det aktuella brottet för att bedöma dess straffvärdhet och därefter om den aktuella förfältskriminaliseringen kan förväntas ha ett reellt och praktiskt tillämpningsområde.²⁶⁰

Utredningen hänvisade också till Åklagarutredningen²⁶¹ och Straffrättsanvändningsutredningen²⁶², vilka lade fram några grundläggande principer eller kriterier som bör gälla för att kriminalisering ska anses befogad. De kriterier som Åklagarutredningen ställde upp ställde sig såväl regeringen som riksdagen i allt väsentligt bakom.²⁶³ Straffrättsanvändningsutredningen kom i princip fram till att de kriterier som Åklagarutredningen lade fram fortfarande är relevanta, men gjorde vissa förtydliganden i kriterierna. Dessa kriterier är:

1. Det tänkta straffbudet måste avse ett identifierat och konkretiserat intresse som är skyddsvärt (godtagbart skyddsintresse).
2. Det beteende som avses bli kriminaliserat måste kunna orsaka skada eller fara för skada på skyddsintresset.
3. Endast den som har visat skuld – varit klandervärd – bör träffas av straffansvar, vilket innebär att kriminaliseringen inte får äventyra tillämpningen av skuldprincipen.
4. Det får inte finnas något tillräckligt värdefullt motstående intresse.
5. Det får inte finnas någon alternativ metod som är tillräckligt effektiv för att komma till rätta med det oönskade beteendet.²⁶⁴

Dessa kriterier är endast principer och inte några absoluta regler. Därmed kan det vara befogat att i ett enskilt fall genomföra en kriminalisering trots att samtliga kriterier inte är uppfyllda. För att få göra ett sådant undantag måste det dock finnas mycket tungt vägande skäl för kriminaliseringen och att skälen redovisas tydligt samt att det verkligen klargörs att det är fråga om ett

---

²⁵⁸ SOU 2014:63 s. 99.

²⁵⁹ Ibid.

²⁶⁰ Prop. 2015/16:113 s. 41 ff.

²⁶¹ SOU 1992:61.

²⁶² SOU 2013:38.

²⁶³ SOU 2014:63 s. 76; prop. 1994/95:23; bet. 1994/95:JuU2; rskr. 1994/95:40.

²⁶⁴ SOU 2013:38 s. 498.

avsteg från principerna.²⁶⁵ Det skäl Straffrättsutredningen tar upp som exempel på en situation då det kan vara aktuellt att göra avsteg från principerna är då kriminalisering av en viss gärning krävs för att Sverige ska uppfylla en internationell eller EU-rättslig förpliktelse. Utredningen framhåller dock att så bara bör vara fallet om åtagandet ifråga kräver att sanktionen är straffrättslig.²⁶⁶

4.3.2 Rättfärdigandegrunder gällande terroristbrottslighet

De senaste åren har det skett omfattande förfältskriminalisering till terroristbrott.²⁶⁷ En stor del av den har sin grund i Sveriges folkrättsliga och EU-rättsliga förpliktelser, vilket som nämnt ovan kan utgöra ett godtagbart skäl för att avvika från de kriminaliseringsprinciper som Straffanvändningsutredningen tagit fram. Lagstiftaren har dock även hänvisat till andra rättfärdigandegrunder som ligger utanför dessa förpliktelser. Det övergripande syftet med kriminaliseringen är dock, som även nämnts i föregående avsnitt, framåtblickande allmänprevention.²⁶⁸

4.3.2.1 Allmänprevention

När resa i terrorismsyfte kriminaliserades hänvisades dels till att de hade ökat i omfattning och att personerna som återvänder till Sverige efter sådan resa kan utgöra ett allvarligt hot mot säkerheten i Sverige. Dessa resor bedöms öka risken för radikalering och de aktuella gruppernas våldsbejakande budskap kan förstärka personernas avsikt att begå brott efter hemkomsten. Några av de attentatshot som Säkerhetspolisen har avvärjt i Sverige de senaste åren har involverat återvändare som tidigare har deltagit i våldshandlingar i utlandet. Därmed bedömdes i propositionen att en särskild kriminalisering kan motverka och förhindra resorna och därmed de konsekvenser som kan följa av dem.²⁶⁹

Liknande ståndpunkter framfördes i fråga om brottet att utbilda sig själv i terrorismsyfte. Regeringen hänvisar till Säkerhetspolisens uttalande att antalet terrorattentat som utförs av ensamagerande gärningspersoner har ökat i västvärlden under de senaste åren och att en gärningsperson vid ett attentat mot Sverige troligen skulle vara ensamagerande. Dessa personer kan komma att utgöra ett allvarligt hot mot Sverige redan när de ökar sina kunskaper genom självstudier eller genom att delta i organiserad utbildning, oavsett om denna utbildning kan betraktas som särskilt ägnad att främja särskilt allvarlig brottslighet eller inte. Regeringen menar att en sådan informationsinhämtning resulterar i en kunskapsökning som i sin tur innebär ökad risk för att t.ex.

---

²⁶⁵ Ibid. s. 499; SOU 2014:63 s. 78.

²⁶⁶ SOU 2013:38 s. 499.

²⁶⁷ Se t.ex. prop. 2015/16:78, prop. 2017/18:73, prop. 2017/18:174, prop. 2019/20:36.

²⁶⁸ Se t.ex. prop. 2017/18:174 s. 35, prop. 2015/16:78 s. 1.

²⁶⁹ Prop. 2015/16:78 s. 23-24.

terroristbrott ska begås. Det framförs också att det finns en väsentlig risk för att den som utbildar sig stärks i sin övertygelse att begå brott.²⁷⁰

Gällande samröresbrottet framhåller regeringen att ett sätt att förebygga terrorattentat är att ingripa tidigt mot dem som på ett sätt som är ägnat att främja, stärka eller understöda terroristorganisationen har samröre med den.²⁷¹

4.3.2.2 Konsekvent lagstiftning

Ett av kraven som uppställdes i resolution 2178 (2014) var att kriminalisera resa som företas i syfte att få terroristträning. Detta åtagande genomfördes genom prop. 2015/16:78. I rekryteringslagen 5 § fanns sedan tidigare en bestämmelse som kriminaliserade att ge instruktioner som mottagaren skulle använda för att begå särskilt allvarlig brottslighet. Det framstod som inkonsekvent att det var kriminaliserat att ge sådana instruktioner men inte att motta dem, samtidigt som resor i syfte att få terroristträning kriminaliserades.²⁷²

Att motta sådan träning eller sådana instruktioner ligger dessutom normalt närmare fullbordat brott än själva resan.²⁷³ Som nämnt ovan är närheten till fullbordat brott en aspekt som i allmänhet bör övervägas vid förfältskriminalisering. Att inte straffbelägga straffvärda gärningar som ligger närmare fullbordat brott kan enligt detta synsätt inte heller anses konsekvent.

4.3.2.3 Gärningen är straffvärd

Det främsta syftet bakom att kriminalisera resor i terroristsyfte och finansiering av sådana resor var att leva upp till Sveriges folkrättsliga förpliktelser. Det anges dock inte i dessa folkrättsliga instrument hur sådana resor och sådan finansiering ska bestraffas.²⁷⁴ Det var därmed upp till den svenska lagstiftaren att bestämma nivån på straffskalan och vad som ska beaktas vid påföljdsvalet. Detta kan anses återspegla den svenska lagstiftarens syn på dessa brotts straffvärdhet.

I diskussionen kring straffskalan och påföljdsvalet beträffande resor i terroristsyfte framförs att sådana resor medför en ökad risk för att särskilt allvarlig brottslighet begås. Samtidigt konstateras att det visserligen rör sig om gärningar som begås på ett tidigt stadium i förhållande till t.ex. fullbordat terroristbrott och att detta påverkar straffvärdet i nedåtgående riktning. Det konstateras t.ex. att en resa som görs i avsikt att begå ett terroristbrott som utgångspunkt är mer straffvärd än en resa som företas för att förbereda ett sådant brott. Det är dock klart att regeringen anser att även att påbörja en resa

---

²⁷⁰ Prop. 2017/18:174 s. 58-59.

²⁷¹ Prop. 2019/20:36 s. 51.

²⁷² Prop. 2015/16:78 s. 27.

²⁷³ Ibid. s. 27.

²⁷⁴ Jfr resolution 2171 (2014) punkt 6; FATF:s recommendation 5.

i något av dessa syften är straffvärt liksom att påbörja en resa i syfte att ge eller motta terroristträning.²⁷⁵ Det framförs också att finansiering av sådan resa i vissa fall kan vara lika straffvärd som själva resan i sig, eftersom sådan finansiering ibland är en förutsättning för att den alls kommer till stånd.²⁷⁶

Även i prop. 2017/18:174 framför regeringen att trots att den föreslagna regleringen som innebär ytterligare förfältskriminalisering av terroristbrottslighet, är förslagen tydligt avgränsade till straffvärda gärningar genom de uppsåtskrav som straffbestämmelserna innehåller.²⁷⁷ Beträffande samröresbrottet anförde regeringen att det är viktigt att den straffrättsliga lagstiftningen kriminaliserar alla typer av straffvärda gärningar som har anknytning till terrorism. Här framförs att det finns gärningar som är straffvärda på den grunden att de bidrar till en terroristorganisations förmåga att planera och bedriva brottslig verksamhet.²⁷⁸ Det som anses straffvärt i dessa fall är att på olika sätt främja terroristbrott eller annan särskilt allvarlig brottslighet, eller att bidra till att upprätthålla, främja, stärka eller understödja en terroristorganisation.²⁷⁹

4.3.2.4 Bevisfrågor

Ett av skälen till att utvidga utbildningsbrottet till att även omfatta den som mottar utbildningen var de bevisvårigheter som ansågs förknippade med att avgöra vem som är utbildaren. I propositionen anges att det kan förekomma att flera personer har rollen som utbildare och att de ibland växlar mellan att ge och få instruktioner. För straffbarhet krävs dessutom att utbildaren har vetskap om att eleven ska använda instruktionerna för att utföra särskilt allvarlig brottslighet. I de fall då det är svårt att identifiera vem som ger och vem som tar emot instruktioner är det också svårt att styrka sådan vetskap hos utbildaren.²⁸⁰

Ett av skälen till att samröresbrottet infördes var för att den nuvarande regleringen inte ansågs träffa vissa gärningar som kunde anses straffvärda. Regeringen anförde att den nya regleringen avser träffa sådana fall då det är oklart på vilket sätt en persons agerande har bidragit till utförandet av en viss brottslig gärning inom ramen för en terroristorganisation, eller när det är oklart vilken brottslig gärning agerandet syftat till.²⁸¹ Enligt regeringens resonemang är detta en fråga om att bestraffa straffvärda gärningar men det torde likväl kunna tolkas som att syftet är att underlätta åklagarens arbete.

---

²⁷⁵ Prop. 2015/16:78 s. 38-39.

²⁷⁶ Ibid. s. 43.

²⁷⁷ Prop. 2017/18:174 s. 39.

²⁷⁸ Prop. 2019/20:36 s. 17 ff.

²⁷⁹ Prop. 2017/18:174 s. 39; prop. 2019/20:36 s. 33.

²⁸⁰ Prop. 2015/16:78 s. 29 f.

²⁸¹ Prop. 2019/20:36 s. 17.

4.4 Rättfärdigandegrunder i folkrättsliga och EU-rättsliga instrument

4.4.1 Förebygga ett ökat hot

I flera av de internationella instrument som ligger till grund för den svenska lagstiftningen på terrorismens område betonas att hotet från terrorismen har vuxit och att terrorister i samband med ny teknisk utveckling har utvecklat bättre och effektivare metoder för att uppnå sina mål.²⁸² Det framförs t.ex. att internet har bidragit till det ökade hotet bl.a. eftersom det bidrar till spridning av information med terrorinnehåll. Detta ger ökade möjligheter för terroristnätverk att rekrytera, utbilda, offentligt uppmana och anstifta till terrorism.²⁸³

Även resor i terrorismsyfte anförs som ett ökat hot.²⁸⁴ I direktiv 2017/541 framhålls att återvändande utländska terroriststridande på senare tid har kopplats till attacker och planer i flera av EU:s medlemsstater.²⁸⁵ I direktivet hänvisas det till ”strömmen av utländska terroriststridande” och att hotet de utgör gör det nödvändigt att kriminalisera utresor för terrorismsyften. Varje handling som underlättar sådana utresor och resor tillbaka till unionens territorium som kan utgöra ett terroristhot bör därför enligt direktivet kriminaliseras. Här ingår förberedande gärningar så som planering eller stämpling i syfte att begå eller bidra till ett terroristbrott.²⁸⁶

Liknande skäl framförs i fråga om finansiering av terroristbrott och anknyttande gärningar.²⁸⁷ Det framhålls att i syfte att upplösa de stödstrukturer som gör det lättare att begå terroristbrott bör även finansiering av inte enbart terroristgärningar utan även finansiering av en terroristgrupp och andra brott med anknytning till terroristverksamhet, så som rekrytering, utbildning eller resande i terrorismsyfte kriminaliseras.²⁸⁸

Det som enligt de EU-rättsliga instrumenten hotas, och som därmed får anses vara kriminaliseringens skyddsintresse, är demokratin, rättsstatsprincipen, mänskliga rättigheter och grundläggande friheter.²⁸⁹ Säkerhetsrådets resolution betonar av naturliga skäl terrorismens hot mot internationell fred

---

²⁸² Rådets rambeslut 2008/919/RIF skäl 3, 4, 6 och 7; Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2017/541 skäl 4, 6, 12 och 13; ingressen till Europarådets konvention om förebyggande av terrorism; ingressen till Säkerhetsrådets resolution 2178 (2014).

²⁸³ Rådets rambeslut 2008/919/RIF skäl 4 och 8.

²⁸⁴ Se ingressen till Säkerhetsrådets resolution 2178 (2014); direktiv 2017/541.

²⁸⁵ Skäl 4.

²⁸⁶ Direktiv 2017/541 skäl 12.

²⁸⁷ Se ingressen till Säkerhetsrådets resolution 2178 (2014); direktiv 2017/541.

²⁸⁸ Direktiv 2017/541 skäl 12 och 13.

²⁸⁹ Rådets rambeslut 2002/475/RIF skäl 1; Rådets rambeslut 2008/919/RIF skäl 1; Direktiv 2017/541 skäl 2.

och säkerhet.²⁹⁰ Europarådets konvention och tilläggsprotokoll betonar terrorismens hot mot mänskliga rättigheter och särskilt rätten till liv.²⁹¹

4.4.2 Brotten är av allvarlig art

Brott med anknytning till terroristverksamhet anförs i direktiv 2017/541 vara av mycket allvarlig art eftersom de har potential att leda till att terroristbrott begås. De är också av mycket allvarlig art eftersom de möjliggör för terrorister och terroristgrupper att bibehålla och ytterligare utveckla sin brottsliga verksamhet.²⁹² I anknytning till detta stadgande anförs att vissa förberedande handlingar så som offentlig uppmaning och förhålligande av terrorism på internet bör vara straffbara om de medför fara för att terroristgärningar begås.²⁹³ I resolution 2178 (2014) uttrycker säkerhetsrådet att förberedande gärningar så som att finansiera, planera eller att på annat sätt stödja en terrorhandling ska bestraffas på ett sätt som motsvarar brottets allvar.²⁹⁴

Dessa är några av få uttalanden i de internationella instrument som tas upp i denna framställning där det konkret anges att brottens allvarliga art gör det berättigat att kriminalisera dem. Att gärningar med anknytning till terrorism är av allvarlig art får dock anses vara underförstått. Samtliga instrument innehåller starkt fördömande språk avseende terrorism och att gärningar med anknytning till terrorism som på olika sätt möjliggör eller underlättar att terroristbrott begås, är därför också allvarliga. Att brotten är av allvarlig art får anses motsvara ungefär att de är straffvärda. Detta stöds av de skyddsintressen som tas upp i de olika instrumenten.

4.5 Avslutande kommentarer

Det ökande hotet från terrorismen är det absolut dominerande skälet bakom omfattande förfälskriminalisering. Det synes ständigt vara det bakomliggande skälet till att ingripa på ett tidigt stadium för att förhindra att sådana företeelser som offentlig uppmaning, rekrytering och resor i terrorismsyfte i förlängningen leder till att terroristbrott begås. Det mesta som på något sätt kan bidra till att en terroristgrupp gynnas anses värt att kriminalisera så länge gärningarna begås med någon form av uppsåt.²⁹⁵

Det är således framåtblickande allmänpreventiva överväganden som dominerar bland skälen bakom kriminaliseringen i de internationella instrumenten. Detta har smittat av sig på den svenska lagstiftningen som också kan sägas huvudsakligen bygga på framåtblickande allmänprevention.

---

²⁹⁰ Se ingressen till Säkerhetsrådets resolution 2178 (2014).

²⁹¹ Konventionen artikel 2; tilläggsprotokollet artikel 1.

²⁹² Direktiv 2017/541 skäl 9.

²⁹³ Ibid. skäl 10.

²⁹⁴ Punkt 6.

²⁹⁵ Angående uppsåtet se skäl 16 i direktiv 2017/541.

Kriminaliseringen stöds dock delvis av de beaktansvärda skyddsintressen som ligger bakom den.

Den svenska regeringen framför att denne också anser de kriminaliserade gärningarna vara straffvärda. I vissa fall framgår detta dock främst i diskussionen kring straffvärde och påföljdsval, en diskussion som förs i ett skede när en kriminalisering redan har accepterats. I dessa fall synes straffvärdet således inte nödvändigtvis vara ett direkt skäl för kriminalisering.

Det anförs också att vissa gärningar är straffvärda för att de på olika sätt främjar eller har anknytning till en terroristorganisation och därmed bidrar till dess förmåga att begå terroristbrott. I de flesta fall framförs också att gärningspersonens uppsåt bidrar till straffvärdheten. Detta är snarast en nödvändighet i de fall då avståndet till fullbordat brott är betydande. Då tycks gärningspersonens uppsåt vara helt avgörande för straffvärdet.

5 Är samröresbrottet rättfärdigat?

5.1 Rättfärdigande utifrån skyddsintresse

Eftersom skyddsintresset är av avgörande betydelse vid kriminalisering är det viktigt att identifiera det. Med utgångspunkt i de objektiva rekvisit som ska vara uppfyllda för att terroristbrott ska anses begånget kan man dra slutsatsen att de främsta skyddsintressena är statens bestånd samt mänskligt liv och hälsa. I de internationella instrument som ligger till grund för svensk lagstiftning på terrorismområdet går det även att dra slutsatsen att sådana värden som demokrati, mänskliga rättigheter och grundläggande friheter avses skyddas genom kriminaliseringen.

Dessa skyddsintressen är bland de mest skyddsvärda och det torde inte råda någon tvekan om att de förtjänar straffrättsligt skydd. Eftersom det rör särskilt skyddsvärda intressen är det befogat att kriminalisera relativt långt ut i förfäلتet. Avståndet är som nämnt en avgörande faktor bl.a. i straffvärdehänseende. Jag ansluter mig här till Lernestedts uppfattning att avståndsmätningen bör ske med utgångspunkt i det intresse som ytterst önskas skyddas med kriminaliseringen. Enligt min uppfattning har lagstiftaren inte ägnat sig åt sådan avståndsmätning vid flertalet av de förfältskriminaliseringar avseende terroristbrottslighet som införts de senaste åren, samröresbrottet inräknat.

Flera av förfältskriminaliseringarna avseende terroristbrott är utformade som självständiga förfältsdelikt där det skyddade intresset befinner sig på ett väsentligt avstånd från den straffbelagda gärningen. Brottets fullbordan sker dock ofta redan innan det har nått upp till vad som skulle utgöra förberedelse eller stämpling enligt den allmänna förberedelse- och stämplingsbestämmelsen i BrB 23 kap. 2 §. Beträffande samröresbrottet ligger brottets fullbordan längre ifrån förberedelse till terroristbrott främst eftersom samröresbrottet enbart uppställer ett abstrakt farerekvisit medan förberedelsebestämmelsens farerekvisit är konkret. Det krävs således inte att fara förelegat för att terroristbrott skulle begås. Dessutom behöver gärningspersonen inte ha haft uppsåt till att terroristbrott ska begås utan det räcker med uppsåt i förhållande till omständigheterna. I enlighet med Husaks resonemang torde det i regel följa att uppsåt att föröva fullbordat brott innebär att avståndet till skada på det skyddade intresset krymper än om sådant uppsåt inte föreligger. Trots att samröresbrottet redan ligger relativt långt ut i förfäلتet är också försök till samröresbrott kriminaliserat.

När lagstiftaren övervägde att kriminalisera försök till samröresbrott utgick denne från de kriterier som tas upp i prop. 2015/16:113 och som bör vara

uppfyllda för att förfältskriminalisering ska vara befogad.²⁹⁶ Rättfärdigandegrunderna som framhålls i prop. 2015/16:113 görs visserligen mot bakgrund av en utvidgning av tillämpningsområdet för osjälvständiga förfältsdelikt. Vad som sägs angående detta bör dock gälla även för självständiga förfältsdelikt i förhållande till den skada de ytterst avser förhindra. Några sådana överväganden gjordes emellertid inte av lagstiftaren vid införandet av det fullbordade samröresbrottet. Det framgår inte uttryckligen i propositionen varför lagstiftaren har gjort avsteg från de kriterier som bör vara uppfyllda för att förfältskriminaliseringar ska vara rättfärdigade. Allt talar dock för att det beror på att samröresbrottet är utformat som ett självständigt brott. Det finns emellertid ingen anledning att frångå dessa kriterier enbart av detta skäl eftersom det inte behöver föreligga någon reell skillnad mellan ett förfältsbrott som är utformat som ett självständigt brott och en osjälvständig brottsform som relaterar till ett fullbordat skadebrott. Det kan visserligen anföras att om kriterierna är uppfyllda för försök till samröresbrott bör de även vara uppfyllda i förhållande till fullbordat samröresbrott. Detta är dock inte helt självklart.

De övergripande kriterier som bör vara uppfyllda enligt prop. 2015/16:113 är att gärningen är straffvärd och att det finns ett reellt och praktiskt tillämpningsområde för den ifrågavarande osjälvständiga brottsformen. Om en viss företeelse förekommer i praktiken, så som de gärningar som omfattas av samröresbrottet, torde det i regel finnas ett reellt och praktiskt tillämpningsområde beträffande försök till sådant brott. Skulle t.ex. tågresor kriminaliseras finns det ett reellt och praktiskt tillämpningsområde för försök att genomföra tågresor (givet att tågresor fortfarande förekommer). Det säger sig självt att detta inte är ett tillräckligt kriterium. Om försök till tågresor ska kriminaliseras måste det därmed först rättfärdigas, med relevanta kriterier för osjälvständiga brott, att tågresor ska kriminaliseras (i detta tankeexperiment utgår jag ifrån att tågresan i sig är ett brott av förfältskaraktär som är utformat som ett självständigt brott). I annat fall saknar det betydelse om det finns ett reellt och praktiskt tillämpningsområde för den osjälvständiga brottsformen ifråga. Det duger således inte att hoppa över ett led i rättfärdigandeprocessen som lagstiftaren har gjort i detta fall. Det går då inte att på ett meningsfullt sätt hävda att det finns ett reellt och praktiskt tillämpningsområde för försök till samröresbrott.

Först måste lagstiftaren alltså framföra hållbara argument för att det fullbordade samröresbrottet är rättfärdigat utifrån relevanta kriterier. Trots att lagstiftaren inte på ett direkt sätt har framfört att det finns ett reellt och praktiskt tillämpningsområde för det fullbordade samröresbrottet finns det goda skäl att anta att så är fallet. Som framgår av tankeexperimentet ovan räcker det dock inte att hävda att det finns ett reellt och praktiskt tillämpningsområde för gärningen ifråga. Det är därmed helt avgörande att gärningen också är straffvärd för att på ett övertygande sätt kunna argumentera för att såväl det självständiga brottet som det osjälvständiga

---

²⁹⁶ Jfr avsnitt 2.2.3 och avsnitt 4.3.1.

brottet är rättfärdigade, enligt de principer för rättfärdigande som lagstiftaren har accepterat.

Lagstiftaren har argumenterat för att samröresbrottet är straffvärt och detta är också det främsta skälet bakom kriminaliseringen. Vid bedömningen av om ett brott bör straffbeläggas på försöks-, förberedelse- eller stämplingsstadiet ska utgångspunkt tas i det fullbordade brottets abstrakta straffvärde. Vikt ska också läggas på avståndet mellan den gärningstyp som eventuellt kriminaliseras och det intresse som avses skyddas med kriminaliseringen eftersom detta också indikerar straffvärdet. Lagstiftaren anser, liksom doktrinen, att ju närmare skada på ett skyddat intresse en gärningstyp är, desto mer straffvärd är gärningstypen och desto starkare skäl för kriminalisering.

Utgångspunkt för huruvida samröresbrottet är rättfärdigat måste tas i fullbordat terroristbrott. Det fullbordade terroristbrottet uttrycker nämligen vilket som är det yttersta intresset som ska skyddas genom kriminalisering av terrorismrelaterade gärningar. För terroristbrott av normalgraden är straffskalan fängelse lägst fyra år och högst arton år, eller på livstid. Terroristbrott har således ett tämligen högt straffvärde och det finns därför goda skäl att straffbelägga terroristbrott på försöks-, förberedelse- och stämplingsstadiet. Detta är emellertid redan gjort i terroristbrottslagen 4 §. Frågan är om det är rättfärdigat att kriminalisera ännu längre ut i förfältet, till sådana gärningar som omfattas av samröresbrottet.

De intressen som terroristbrottslagstiftningen skyddar är bland de mest skyddsvärda, så som mänskligt liv och statens bestånd. Lagstiftaren har anfört att det i regel finns starkare skäl för förfältskriminalisering om det självständiga brottet är konstruerat som ett skadebrott än som ett farebrott. Terroristbrottet är konstruerat som ett abstrakt farebrott där det som ”kan skadas” är en stat eller en mellanstatlig organisation. I den meningen är det främsta skyddsintresset statens bestånd. Risken för att sådan skada uppstår kan dock enligt terroristbrottslagen ske genom att våldsbrott begås, t.ex. mord, dråp, misshandel, spridande av gift eller smitta, eller vapenbrott. Dessa är brott som drabbar personer och innebär skada på mänskligt liv och hälsa. I den meningen kan terroristbrott sägas vara konstruerat både som ett abstrakt farebrott och som ett skadebrott.

När det gäller skyddsintresset mänskligt liv har lagstiftaren i några fall placerat straffansvaret väldigt långt ut i förfältet. I vissa fall har det närmast rört sig om ett strikt ansvar, så som exempelvis vapenbrott. I rent straffvärdehänseende med utgångspunkt i skyddsintressena, kan det finnas goda skäl att kriminalisera långt ut i förfältet i de fall skyddsintresset är mänskligt liv och hälsa. Denna ståndpunkt framförs även i doktrin.

Avståndet till det aktuella skyddsintresset påverkar dock som sagt straffvärdet och generellt torde de gärningar som omfattas av samröresbrottets punkt 1²⁹⁷ ligga närmare fullbordat terroristbrott än de gärningar som omfattas av

---

²⁹⁷ För terroristorganisationen ta befattning med vapen, ammunition, brandfarliga eller explosiva varor eller transportmedel.

samröresbrottets punkt 2²⁹⁸. Enligt min mening finns det skäl att ifrågasätta om sådana gärningar som omfattas av punkten 2 överhuvudtaget är straffvärda enbart med hänsyn till att de kan främja en terroristorganisation och underlätta dess verksamhet. Att upplåta mark eller lokal åt en terroristorganisation måste antas i regel ligga längre ifrån fullbordat terroristbrott än att ta befattning med t.ex. vapen och ammunition för en terroristorganisation. Tillsammans med punkten 3, som kan innefatta att hålla vakt utanför terroristorganisationens lokaler, synes avståndet till fullbordat terroristbrott bli ännu längre. Att kriminalisera försök till samröresbrott framstår i relation till punkten 2 därmed inte heller som rättfärdigat. Med hänsyn till att det redan föreligger ett väsentligt avstånd till fullbordat terroristbrott och det faktum att samröresbrottet redan är utformat som ett abstrakt farebrott kan det även ifrågasättas om försök i förhållande till de gärningar som omfattas av punkten 1 är rättfärdigade, även med utgångspunkt i det intresse som avses skyddas.

5.2 Rättfärdigande utifrån subjektiva krav på gärningspersonen

Bland de förfältskriminaliseringar som har införts de senaste åren är det överskjutande uppsåtet helt avgörande för kriminaliseringens legitimitet. I annat fall hade helt vardagliga gärningar så som att inhämta information på internet och att påbörja en resa varit kriminaliserade. Det går dock inte att komma ifrån att kriminaliseringen i många fall ligger på ett anmärkningsvärt avstånd från fullbordat brott. Vidare torde det i vissa fall krävas väsentliga ingripanden i den enskildes privatsfär för att överhuvudtaget kunna bevisa att ett sådant uppsåt föreligger. Detta gäller exempelvis brottet att utbilda sig själv i terrorismsyfte. Eftersom det väsentliga för straffansvar handlar om att tillägna sig information i terrorismsyfte gäller det för åklagaren att bevisa att ett sådant tillägnande har skett och att det har skett i terrorismsyfte. För att underlätta något för åklagaren räcker det att bevisa att det förelegat en avsikt att bidra till terroristbrott. Det krävs inte en avsikt att begå terroristbrott. Avsiktskravet på den som utbildar är också relativt lågt ställt, då det räcker att denne har vetskap om mottagarens avsikt.

Dessa exempel visar tydligt på hur Sverige genom internationella förpliktelser har tvingats till en förflyttning från en handlingsetisk mot en sinnelagsetisk position som utgångspunkt för straffrätten. Om man accepterar att brottsliga avsikter är straffvärda utan att några väsentliga steg har tagits mot ett fullbordat brott, är denna utveckling enklare att rättfärdiga. Detta innebär dock ett tydligt steg mot att i större utsträckning kriminalisera tankar och att brottsliga avsikter får ta mer plats i straffrätten, möjligen på bekostnad av brottsliga handlingar. Beträffande samröresbrottet är saken dock en annan. Här är uppsåtskravet väldigt lågt ställt, och det är snarare det som gärningspersonen har gjort som tillmäts avgörande vikt. Det krävs visserligen

---

²⁹⁸ Upplåta lokal eller mark till terroristorganisationen.

uppsåt för straffbarhet men uppsåtet relaterar enbart till omständigheterna. I relation till förberedelse till brott enligt brottsbalken innebär detta uppsåtskrav en avvikelse från vad som kan sägas utgöra en huvudregel för uppsåtskravet vid förfälsbrott. Förberedelse kräver ett överskjutande uppsåt i förhållande till fullbordat brott och det räcker i detta sammanhang att uppsåtet är ett likgiltighetsuppsåt.

I flera av de sammanhang där samröresbrottet kan utföras kan det dock tänkas att det inte föreligger någon reell skillnad mellan de båda uppsåtsformerna. Att t.ex. ta befattning med vapen och ammunition för en terroristorganisation torde i de flesta fall innebära att man är likgiltig inför risken att ens gärning kommer att leda till att terroristbrott begås. I vissa fall kan dock detta vara svårare att påvisa, särskilt gällande brottet att upplåta mark eller lokal för en terroristorganisation. Denna kriminalisering riktar sig mot gärningar som underlättar för en terroristorganisation att bedriva verksamhet. Den aktuella verksamheten behöver dock inte utgöras av utförandet av terroristbrott, särskilt inte när det rör sig om organisationer som även har andra verksamhetsområden än terrorism.²⁹⁹ I dylika fall torde det vara mer problematiskt att hävda att gärningspersonen hade ens likgiltighetsuppsåt till att terroristbrott kommer förövas.

Ett annat skäl till att samröresbrottet har ett avvikande uppståtskrav skulle kunna vara att gärningstyperna som omfattas av brottet i många fall ligger närmare skada på det skyddade intresset än övriga förfälsbrott som bygger på ett överskjutande uppsåt. Man skulle kunna hävda att lagstiftaren ”har råd” att i dessa fall uppställa ett lägre uppsåtskrav utifrån den nya standarden som övriga förfälsbrott på terrorismens område uppställer. De flesta skulle nog kunna hålla med om att de gärningar som omfattas av samröresbrottet i de flesta fall är mer straffvärda än flera av de andra förfälsbrotten eftersom de oftast innebär mer direkt inblandning i en terroristorganisations verksamhet. Om det är rättfärdigat att av allmänpreventiva skäl ingripa mot och bestraffa den som påbörja en resa i terrorismsyfte, borde det vara rättfärdigat att ingripa mot den som har samröre med en terroristorganisation och redan på ett eller annat mer eller mindre avlägset sätt kan ha bidragit till ett terroristbrott, trots att denne kanske inte har mer än bara uppsåt i förhållande till de förevarande omständigheterna.

Sådana skäl är givetvis inte några som lagstiftaren har framhållit och de är inte heller hållbara utifrån allmänna principer för kriminalisering. Att uppställa ett uppsåts- eller oaktsamhetskrav är en nödvändighet för att inte avvika från skuldprincipen. Samröresbrottet innehåller visserligen ett uppsåtskrav, men det skulle ändå kunna hävdas att det gör avsteg från skuldprincipen eftersom uppsåtet enbart relaterar till omständigheterna och inte till ett fullbordat brott. Enligt Straffanvändningsutredningen kan det vara befogat att i ett enskilt fall genomföra en kriminalisering trots att inte samtliga kriterier för kriminalisering är uppfyllda. I sådana fall måste det dock finnas ett tungt vägande skäl för att göra undantaget och dessa skäl bör redovisas

---

²⁹⁹ Jfr Levanon (2012) s. 228.

tydligt. Lagstiftaren har inte redovisat några sådana skäl avseende samröresbrottets uppsåtskrav. Det som framgår av denna utredning är att lagstiftaren anser att varje gärning som på något sätt främjar eller underlättar för en terroristorganisation att bedriva sin verksamhet är straffvärd. Några närmare skäl bakom det låga uppsåtskravet uppställs dock inte.

I doktrinen synes det råda enighet kring det faktum att ett visst subjektivt krav måste uppställas men att detta inte är tillräckligt för att rättfärdiga kriminalisering. Jareborg anför att frånvaro av skuld utesluter ansvar medan Husak menar att skuldkravet bör vara högt ställt och i princip kräva uppsåt i förhållande till skada på det skyddade intresset. Utifrån dessa synpunkter torde samröresbrottets skuldkrav inte vara tillräckligt för att rättfärdiga kriminalisering eftersom det inte gäller i förhållande till skada på det skyddade intresset. Ashworth och Zedner synes uppställa ett minimikrav på insiktsuppsåt vid brott som har framåtblickande allmänprevention som huvudsakligt skäl för kriminalisering.

Ett av skälen till att de flesta i doktrinen ser det som en nödvändighet att uppställa ett uppsåtskrav, åtminstone i förhållande till förfälsbrott som bygger på framåtblickande allmänprevention, torde vara att det annars inte finns några skäl att anta att handlandet ska leda till något brottsligt. De osjälvständiga brotten i svensk rätt bygger på ett överskjutande uppsåtsrekvisit och ett konkret farerekvisit som markerar farligheten i ett i övrigt harmlöst agerande. Utan sådana rekvisit kan helt vardagliga och ofarliga gärningar bli föremål för straffansvar. Så kan ibland vara fallet ifråga om gärningar som omfattas av samröresbrottet. Utan krav på överskjutande uppsåt till fullbordat terroristbrott kan en i övrigt ofarlig gärning, så som att hålla vakt utanför ett läger, omfattas av straffansvaret.

De gärningar som omfattas av samröresbrottet är dock inte nödvändigtvis i sig själva alltid helt ofarliga eftersom de innefattar befattning med vapen, ammunition och brandfarliga eller explosiva varor. Precis som beträffande vapenbrott, som enbart är ett innehavsbrott, kan dessa gärningar presumeras utgöra risk för skada. Uppsåtskravet beträffande vapenbrott är dock också problematiskt. Just eftersom det är ett brott med presumerad fara uppställs endast ett uppsåtsrekvisit i förhållande till själva innehavet. Det krävs således inte något överskjutande uppsåt till en faktisk skada på ett skyddat intresse. Det fordras dock regelmässigt att ytterligare åtgärder vidtas av gärningspersonen själv eller av någon annan, eller att ytterligare omständigheter tillkommer, för att skada eller fara för skada ska uppstå. Detsamma gäller beträffande samröresbrottet. Ett uppsåtskrav som inte är ett överskjutande uppsåt i förhållande till skada på ett skyddat intresse får allvarliga konsekvenser också ifråga om kausalitet och ansvarighet, vilket kommer att framgå av nästa avsnitt.

5.3 Rättfärdigande utifrån objektiva krav på gärningen

Bland de självständiga förfälsbrott på terrorismens område som tillkommit på grund av Sveriges internationella förpliktelser ställs det relativt låga krav på själva gärningen. Flera av dem kräver knappt något agerande från gärningspersonens sida utan brotten bygger nästan enbart på det subjektiva rekvisitet. Beträffande samröresbrottet är situationen den omvända. I detta fall läggs avgörande vikt vid själva gärningen. Detta är problematiskt utifrån fler aspekter än de som nämnts i föregående avsnitt.

Straffsystemets övergripande funktion är allmänprevention, dvs. det syftar framför allt till att undertrycka skadligt beteende eller beteende som ökar risken för skada. Därmed bör det krävas att det kan uppställas en kausal korrelation mellan den kriminaliserade gärningen och risken för skada på det skyddade intresset för att kriminaliseringen ska vara rättfärdigad. I enlighet med vad som anförts ovan bör korrelationen göras med utgångspunkt i det yttersta intresset som avses skyddas med en kriminalisering. Bedömningen måste således göras utifrån ett fullbordat terroristbrott.

Det torde vara mycket svårt att påvisa ett kausalt samband mellan de gärningstyper som omfattas av samröresbrottet och ett slutligt fullbordat terroristbrott. Det kan röra sig om ett stort antal gärningar som visserligen har främjat en terroristorganisation, men att hävda att en specifik befattning eller en specifik upplåtelse har ett direkt kausalt samband med en eventuell framtida skada är svårt. Detta var också det främsta skälet till att samröresbrottet infördes. Regeringen menar i propositionen att det ofta är oklart hur ett agerande har bidragit till ett terroristbrott som begås inom ramen för en terroristorganisation. Av detta skäl var det enligt regeringen befogat att införa ett samröresbrott där ett sådant samband inte behöver påvisas för straffbarhet.

Husak menar att kravet på kausalitet normalt torde uppfyllas om gärningspersonen har ett överskjutande uppsåt att åstadkomma skada på ett skyddat intresse. Eftersom något sådant uppsåt inte behöver bevisas beträffande samröresbrottet skapar brottets uppsåtskrav problem även ifråga om kausalitet.

Kausalitetskravet undermineras vidare genom att samröresbrottet uppställer ett abstrakt farerekvisit som enbart kräver att det kan påvisas en typisk farlighet med beteendet men inte att någon konkret fara för ett skyddat intresse har uppstått i det enskilda fallet. Dessutom relaterar farerekvisitet till att en terroristorganisation främjas, stärks eller understöds. Det relaterar således inte till skada på ett skyddat intresse.

Kausalitetsfrågan relaterar även till ansvarsfrågan. Ashworth och Zedner menar att för att en person ska kunna hållas straffrättsligt ansvarig på ett tidigt stadium i handlingsprogressen bör hen ha uttryckt en avsikt att utföra de

ytterligare gärningar som krävs för att skada på ett skyddat intresse ska uppstå. Annars går det inte att härleda ansvar för en sådan eventuell framtida skada till personen ifråga. När det gäller eventuella framtida gärningar som utförs av någon annan person är saken dock en annan. Då bör den första personen ha varit tillräckligt involverad i denna andra persons agerande, så som att ha uppmanat, hjälpt till eller annars ha främjat den andra personens gärning.

Samröresbrottet omfattar sådana gärningar som i många fall torde innebära ett sådant involverande i en annan persons framtida brott. Samröresbrottets objektiva krav innebär just att gärningen typiskt sett främjar en terroristorganisation. I flera fall torde detta innebära att de personer som är involverade i en terroristorganisationens verksamhet och som sedermera utför terroristbrott har blivit främjade i detta utförande genom sådana gärningar som omfattas av samröresbrottet. För straffbarhet bör dock krävas att det kan bevisas att ett sådant främjande har skett i det enskilda fallet för att ansvar också ska kunna härledas till den som utfört samröresgärningen. Det bör således krävas att konkret fara för att samröresgärningen har främjat en eller flera terrorister i att begå ett fullbordat terroristbrott. Att enbart kräva att själva terroristorganisationen på ett abstrakt plan har främjats bör inte vara tillräckligt för att kunna härleda ansvar till en person som har utfört en samröresgärning.

Ytterligare ett skäl till att straffansvaret inte bör inträda för tidigt i handlingsprogressen som lyfts i doktrinen är tanken om människan som en moraliskt ansvarig agent. För att behandlas som en moraliskt ansvarig agent bör människan ges möjlighet att ångra sig. Både inom svensk och engelsk rätt ger lagen dessutom möjlighet till ansvarsfrihet genom frivilligt tillbakaträdande vid förfäلتsgärningar. Både Husak, Asp och Ashworth och Zedner ger uttryck för att en person inte bör hållas ansvarig för förberedande gärningar när denne fortfarande har möjlighet att bryta kausalkedjan och därmed har kvar kontrollen över händelseförloppet. Först när gärningspersonen inte har sådan kontroll över händelseförloppet bör ansvar kunna inträda.

Enligt Asp bör ansvar inträda vid denna tidpunkt eftersom gärningspersonen då har visat sig beredd att offra det skyddade intresset. Vissa samröresgärningar kan visserligen tänkas innebära att gärningspersonen har släppt kontrollen och därmed visat sig beredd att offra det skyddade intresset. Det kan exempelvis handla om att ta befattning med vapen eller ammunition för att sedan överlämna det till en annan person som sedan utför ett terroristbrott. En sådan gärning utgör dock sannolikt även förberedelse eller medverkan till terroristbrott. I sådant fall torde samröresbrottet enbart fylla en funktion när det inte går att bevisa att personen som överlämnade vapnet eller ammunitionen hade något uppsåt i förhållande till terroristbrottet.

Asp tar dock också upp en situation där en enskild person kan tappa kontrollen över händelseförloppet för att det skapas ett socialt tryck på grund av viljebindningar mellan flera personer. Det kan tänkas att de som utför

samröresbrott deltar i ett sådant sammanhang och att de därför inte har någon kontroll över händelseförloppet och vad deras gärningar i slutändan leder till.

Med utgångspunkt i de gärningar som omfattas av samröresbrottet kan dock gärningspersonens inblandning i terroristorganisationen vara relativt obetydlig. Man skulle kunna hävda att de gärningar som omfattas av samröresbrottet i de flesta fall är så enkla och ibland t.o.m. vardagliga att de kan utföras av nästan vem som helst. Personerna som utför samröresbrott kan på det sättet sägas vara i hög grad utbytbara. Att de skulle ha inträtt i sådana viljebindningar som innebär att de förlorar kontrollen över händelseförloppet torde därför i många fall vara svårt att hävda, eftersom de sannolikt inte hade någon kontroll över det från början. Detta beror dock på vid vilken tidpunkt de inträdde i projektet. Om de inträdde i samband med att projektet skapades skulle det kunna hävdas att de hade viss kontroll till en början. Om de däremot inträdde när projektet redan var i full gång och terroristorganisationen redan hade byggt upp en avancerad struktur över verksamheten, torde de sällan ha haft någon kontroll överhuvudtaget.

Huruvida en person har haft kontroll över ett enskilt händelseförlopp, snarare än ett avancerat projekt så som den verksamhet som en terroristorganisation i vissa fall bedriver, får avgöras i varje enskilt fall för att kunna fastställa huruvida personen ifråga kan hållas straffrättsligt ansvarig för en eventuell framtida effekt. Annars betraktas hen inte som en moraliskt ansvarig agent som kan ångra sig, tillbakaträda och möjligen även ingripa innan den oönskade effekten inträder. Samröresbrottet är inte utformat på detta sätt och kan därmed sägas utgöra ett avsteg från tanken på människan som en moraliskt ansvarig agent.

5.4 Rättfärdigande utifrån allmänprevention

Lagstiftaren har främst argumenterat för att de gärningstyper som omfattas av samröresbrottet bör kriminaliseras för att de är straffvärda. Lagstiftaren har dock också anfört att införandet av brottet också sker för att kunna ingripa mot terroristbrottslighet på ett tidigt stadium för att förhindra att terrorattentat begås. På så sätt är ett bakomliggande skäl till samröresbrottets införande framåtblickande allmänprevention. Samröresbrottet är dock konstruerat utan ett överskjutande uppsåt till ett fullbordat skadebrott. Det överskjutande uppsåtet tjänar i vanliga fall syftet möjliggöra för rättsvårdande myndigheter att ingripa innan detta uppsåt förverkligas.

Om man utgår ifrån att gärningstyperna som omfattas av samröresbrottet sannolikt kommer att leda till att fullbordat terroristbrott begås som en konsekvens av gärningen kan man också utgå ifrån att ingripande mot samröresbrott har en allmänpreventiv effekt. Samröresbrottet tar dock inte sikte på den typen av gärningar som på ett direkt sätt typiskt sett kan antas leda till att terroristbrott begås. Sådana gärningar ligger närmare exempelvis

försök eller förberedelse till terroristbrott. Samröresbrottet tar istället sikte på gärningar som typiskt sett kan främja en terroristorganisation. Gärningarna torde i många fall bara indirekt, eller genom en lång kausalkedja, leda till fullbordat terroristbrott. Som framgår av analysen i föregående avsnitt är det svårt att konstruera en kausalkedja som gör det möjligt att härleda ansvar för ett eventuellt framtida terroristbrott till en person som har utfört ett samröresbrott. Den framåtblickande allmänpreventiva effekten är därmed oklar.

6 Slutsats

Kriminalisering av brott med anknytning till terrorism har varit föremål för åtminstone delvis andra överväganden än annan brottslighet. En stor majoritet av de terroristbrott som har införts i Sverige de senaste 20 åren har sin grund i internationella förpliktelser. Enligt Straffanvändningsutredningen är kriminalisering pga. sådana förpliktelser ett skäl för att göra undantag för allmänna principer för kriminalisering, i den utsträckning dessa förpliktelser kräver just kriminalisering. Så har varit fallet gällande exempelvis finansiering, resa och offentlig uppmaning i terrorismsyfte. Dessa avsteg kan så anses vara rättfärdigade på denna grund.

Bakgrunden till de internationella förpliktelser som kräver sådan långtgående kriminalisering kan dock i viss utsträckning vara produkten av en irrationell brottskontroll. Kriminalisering har de senaste decennierna i allt större utsträckning använts i preventivt syfte och har sträckts allt längre ut i förfältet. Det finns en hel del som talar för att detta är resultatet av de nya hotbilder som har målats upp sedan kalla krigets slut. Statistiken avseende de som fallit offer för terrorism talar inte för att terrorism utgör ett avsevärt större hot mot mänskligt liv och hälsa än våldsbrott som inte har koppling till terrorism.³⁰⁰ Detta innebär inte att man inte ska se allvarligt på terrorism, men det finns skäl att anta att terrorismen har fått ta alldeles för stor plats i strafflagstiftningen, vilket har lett till omfattande och ibland obefogad kriminalisering.

Beträffande samröresbrottet är det inte ett resultat av någon internationell förpliktelse. Det skulle dock kunna hävdas att de förfältsbrott på terrorismens område som har införts pga. dessa förpliktelser indirekt har resulterat i samröresbrottets införande. De gärningar som omfattas av samröresbrottet befinner sig nämligen i många fall närmare fullbordat terroristbrott än de förfältsbrott som tillkommit på grund av Sveriges internationella förpliktelser. Det kan tyckas inkonsekvent att kriminalisera t.ex. att påbörja en resa i syfte att förbereda särskilt allvarlig brottslighet, men att den som har samröre med en terroristorganisation går fri från straffansvar. På så sätt kan de internationella instrument som ligger till grund för Sveriges kriminaliseringar på terrorismområdet sägas ha smittat av sig på övrig terroristbrottslagstiftning vilket har resulterat i samröresbrottets införande.

Detta innebär dock inte per automatik att samröresbrottet kan anses rättfärdigat. Vid införandet av brottet har lagstiftaren gjort avsteg från kriterier som bör vara uppfyllda för att förfältskriminaliseringar ska vara rättfärdigade. Bland dessa kriterier är det viktigaste att gärningstypen ifråga är straffvärd. Straffvärdet är en produkt av skyddsintresset, gärningspersonens inställning (det subjektiva rekvisitet) och gärningen (det objektiva rekvisitet). De avsteg som lagstiftaren har gjort ifråga om det subjektiva och det objektiva rekvisitet har resulterat i en snedviden

---

³⁰⁰ Se avsnitt 1.3.

avståndsmätning från den straffbelagda gärningen till det yttersta skyddsintresset.

Det går inte att komma ifrån att de låga krav som ställs på samröresbrottets subjektiva och objektiva rekvisit verkar vara ett sätt att underlätta åklagarens arbete. Gällande det subjektiva rekvisitet behöver gärningspersonen inte ha ett överskjutande uppsåt i förhållande till ett fullbordat brott. Det torde i de flesta fall vara en enklare uppgift att t.ex. bevisa att gärningspersonen haft uppsåt till att det rör sig om en viss typ av utrustning eller stöd och att befattningen med vapen eller ammunition sker för eller till en terroristorganisation, än att bevisa ett likgiltighetsuppsåt i förhållande till fullbordat terroristbrott.

Gällande det objektiva rekvisitet är det utformat på så sätt att det inte krävs att något ansvar för en skada på ett skyddat intresse kan härledas till gärningspersonen. Det krävs inte ens att gärningspersonens handlande har resulterat i en konkret fara för skada på ett skyddat intresse. Det abstrakta farerekvisitet relaterar dessutom till att en terroristorganisation främjas och inte till att det förelegat abstrakt fara för skada på ett skyddat intresse. Det torde vara en enklare uppgift att bevisa att ett beteende har inneburit abstrakt fara för att en terroristorganisation har främjats genom att t.ex. upplåta en lokal åt den än att det har inneburit konkret fara på ett skyddat intresse.

Både lagstiftaren och doktrinen har uttryckt att straffvärdet är det främsta skälet för kriminalisering, givet att det inte är det enda skälet. Utifrån ovan redogörelse kommer jag till slutsatsen att de gärningar som omfattas av samröresbrottet inte har särskilt högt straffvärde. Lagstiftaren har ansträngt sig för att rättfärdiga samröresbrottet med hänvisning till att gärningarna är straffvärda och att det är det främsta skälet bakom kriminaliseringen. I praktiken verkar det dock som att även samröresbrottet är en produkt av främst allmänpreventiva överväganden. Ett närmast obetydligt uppsåtskrav och lågt ställda objektiva rekvisit ger rättsvårdande myndigheter möjlighet att ingripa på ett väldigt tidigt stadium i gärningskedjan.

Lagstiftarens val att göra sådana avvikelser leder till att avståndsmätningen blir förvriden och inte indikerar det verkliga avståndet mellan en kriminaliserad gärning och det intresse som ytterst skyddas genom den. Det ger också uttryck för att lagstiftaren anser att en sådan lagstiftningsteknik är fullt rimlig. Det öppnar upp för att fler kriminaliseringar kan ske på detta sätt och att avsteg kan göras från de rekvisit som i allmänhet gäller för de osjälvständiga brottsformerna. Samröresbrottet är visserligen inte ensamt om att utgöra ett sådant avsteg men frågan är om sådana avsteg är rättfärdigade överhuvudtaget. De underminerar nämligen tanken om människan som moraliskt ansvarig agent vilket innebär ett steg mot en s.k. fiendestraffrätt som istället behandlar sina medborgare som fiender och farekällor.

Allmänprevention får inte dominera bland skälen bakom en kriminalisering så som har skett ifråga om samröresbrottet. I sådant fall finns det i teorin ingen borte gräns för när kriminalisering kan ske och det finns risk för att staten

använder människor som medel för att uppnå ett högre syfte. Då är det möjligt att rättfärdiga bestraffning även av oskyldiga personer. Samröresbrottet är problematiskt utifrån allmänpreventiva överväganden också eftersom dess allmänpreventiva effekt tycks högst osäker. För att kriminalisering ska vara rättfärdigad bör ett nödvändigt, men inte ett tillräckligt, krav vara att kriminaliseringen har en allmänpreventiv effekt.

De låga kraven som ställs på det subjektiva och det objektiva rekvisitet underminerar även brottmålsrättegångens höga beviskrav. Vad fyller egentligen beviskravet "bortom rimligt tvivel" för funktion när åklagaren varken behöver bevisa ett brottsligt uppsåt eller ett kausalt samband mellan en eventuell framtida skada på ett skyddat intresse och den straffbelagda gärningen? Detta kan få allvarliga konsekvenser för rättssäkerheten. Samröresbrottet verkar så utgöra ännu ett steg mot en mer offensiv straffrätt som prioriterar effektivitet framför rättssäkerhet.

Käll- och litteraturförteckning

Offentligt tryck

Sverige

Propositioner och regeringsskrivelser

Prop. 1962:10 Med förslag till brottsbalk.

Prop. 1994/95:23 Ett effektivare brottmålsförfarande.

Prop. 1996/96:12 Totalförsvar i förnyelse.

Prop. 2000/01:85 Förberedelse till brott m.m.

Prop. 2001/02:149 Sveriges tillträde till Förenta nationernas internationella konvention om bekämpande av finansiering av terrorism.

Prop. 2002/03:38 Straffansvar för terroristbrott.

Prop. 2009/10:78 Straffrättsliga åtgärder till förebyggande av terrorism.

Prop. 2015/16:113 Bättre straffrättsliga verktyg mot organiserad brottslighet.

Prop. 2017/18:174 En mer heltäckande terrorismlagstiftning.

Prop. 2019/20:36 Ett särskilt straffansvar för samröre med en terroristorganisation

Utskottsbetänkanden

Bet. 1994/95:JuU2 Ett effektivare brottmålsförfarande.

2015/16:JuU16 Bättre straffrättsliga verktyg mot organiserad brottslighet.

Utredningsbetänkanden

SOU 1992:61 Ett reformerat åklagarväsende.

Ds 1998:32 Skyldigheter och befogenheter vid svåra påfrestningar på samhället i fred.

SOU 2013:38 Vad bör straffas?

SOU 2014:63 Organiserad brottslighet – förfälts- och underlåtenhetsansvar, kvalifikationsgrunder m.m.

SOU 2016:7 Integritet och straffskydd.

Ds 2017:62 Ett särskilt straffansvar för deltagande i en terroristorganisation.

Utkast till lagrådsremiss - Ett särskilt straffansvar för samröre med en terroristorganisation.

Övrigt riskdagstryck

Rskr. 1994/95:40.

Elektroniska källor

BRÅ: kriminalstatistik, personer lagförda för brott, lagföringsbeslut efter huvudbrott och huvudpåföljd perioden 2001-2019

<<https://www.bra.se/statistik/kriminalstatistik/personer-lagforda-for-brott.html>>, besökt 2021-05-21.

Domstolsverket, ”Svensk/engelsk ordlista Swedish/English Glossary,

<https://www.domstol.se/globalassets/filer/gemensamt-innehall/for-professionella-aktorer/svensk-engelsk_ordlista_2019.pdf>, besökt 2021-05-24.

Ritchie, Hannah & Hasell, Joe & Appel, Cameron & Roser, Max,

“Terrorism”, först publicerad i juli 2013, senast uppdaterad i november 2019, <<https://ourworldindata.org/terrorism#how-many-people-are-killed-by-terrorists-worldwide>>, besökt 2021-05-24.

Statista, ”Number of fatalities due to terrorist attacks worldwide between

2006 and 2019”, <<https://www.statista.com/statistics/202871/number-of-fatalities-by-terrorist-attacks-worldwide/>>, besökt 2021-05-24.;

Litteratur

Ashworth, Andrew & Zedner, Lucia (2014), *Preventive Justice*. Oxford University Press.

Asp, Petter (2005), *Från tanke till gärning del I – Legitimationsfrågor rörande förfältsdelikt*. Iustus Förlag AB.

Asp, Petter (2007), *Från tanke till gärning del II – Förberedelse och stämpling till brott*. Iustus Förlag AB.

Bratt, Percy & Tiberg, Hugo (1989), 'Domare och lagmotiv.' *SvJT* s. 407-425.

Cameron, Iain och Jonsson Cornell, Anna (2017), 'Terroristbrott – en översikt.' *SvJT* s. 709-734.

Duffy, Helen (2015), *The 'War on Terror' and the Framework of International Law*. Upplaga 2. Cambridge University Press.

Flyghed, Janne (2003), 'Den hotfulla säkerheten', i: Flyghed, Janne & Hörnqvist, Magnus (red.), *Laglöst Land: Terrorjakt och Rättssäkerhet i Sverige*. Ordfront.

Husak, Douglas (1995), 'The Nature and Justifiability of Nonconsummate Offenses.' *Arizona Law Review* s. 151-183.

Jareborg, Nils & Asp, Petter & Ulväng, Magnus (2013), *Kriminalrättens grunder*. Upplaga 2. Iustus Förlag AB.

Jareborg, Nils & Zila, Josef (2017), *Straffrättens påföljdslära*. Upplaga 5. Wolters Kluwer Sverige AB.

Kleineman, Jan (2013), 'Rättsdogmatisk metod', i: Korling, Fredric & Zamboni, Mauro (red.), *Juridisk Metodlära*. Studentlitteratur AB.

Lernestedt, Claes (2003), *Kriminalisering – problem och principer*. Iustus Förlag AB.

Levanon, Liat (2012), 'Criminal Prohibitions on Membership in Terrorist Organizations.' *New Criminal Law Review* s. 224-276.

Peczenik, Aleksander & Aulis, Aarnio & Bergholtz, Gunnar (1995), *Juridisk argumentation – en lärobok i allmän rättslära*. Upplaga 1:2. Fritzes Förlag AB.

Träskman, Per Ole (2007), 'Brottsligheten och dess bekämpande – en reflektion om verkliga hot och hotbilder.' *SvJT* s. 101-121.

Zila, Josef, Juno internet, kommentar till brottsbalk (1962:700) 23 kap. 4 §, not 1157 (besökt den 21 mars 2021).

Rättsfallsförteckning

Sverige

NJA 1962 s. 56

NJA 1992 s. 679

NJA 2007 s. 774

NJA 2011 s. 627

NJA 2015 s. 45

NJA 2018 s. 512 I

USA

Holder v. Humanitarian Law Project